

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

РЕЄСТР «КЛІМАТИЧНО ДРУЖНІ ПОДОРОЖІ» ЯК ІНСТРУМЕНТ
ВІДРОДЖЕННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

за спеціальністю: 242 Туризм
галузі знань: 24 Сфера обслуговування
за освітньо-професійною програмою: Туризм
на здобуття освітнього ступеню: Бакалавра

Кваліфікаційна робота бакалавра
студентки денного відділення
IV курсу
Даць Софії Андріївни

Науковий керівник:
к.геогр.н, доц. Кіптенко В. К.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
1.1. Вплив клімату на туризм	5
1.2. Вплив туризму на клімат	14
1.3. Аналітична схема дослідження	21
РОЗДІЛ 2. РЕЄСТР «КЛІМАТИЧНО ДРУЖНІ ПОДОРОЖІ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН	24
2.1. Призначення та вимоги реєстру «Кліматично-дружні подорожі»	25
2.2. Інструменти розвитку пропонувані учасникам Реєстру	30
2.3. Географія й секторальна структура учасників реєстру КДП	36
РОЗДІЛ 3. ПОТЕНЦІАЛ ТА ВИКЛИКИ РЕЄСТРУ КДП У ВІДРОДЖЕННІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ	52
3.1. Мотивація українських закладів до участі в реєстрі КДП	52
3.2. Кліматична дружність перших реєстрантів з України: досвід як ґрунт для розвитку ...	55
3.3. Виклики участі в реєстрі КДП та пропозиції щодо шляхів їх подолання	58
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Світовий туризм стикається зі серйозними викликами, пов'язаними зі зміною клімату. Туристична галузь впливає на довкілля через викиди парникових газів, енергоспоживання, водоспоживання та відходи. Крім того, туристична масовість та неконтрольоване будівництво інфраструктури можуть призводити до забруднення навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів.

Зміна клімату також має великий вплив на туризм. Зі збільшенням середньорічних температур та змінами у природних умовах, багато регіонів втрачають свою туристичну привабливість. Це може бути пов'язано зі зміною ландшафту, зниженням рівня води у водоймах, зміною флори та фауни тощо. Наприклад, гірські курорти можуть втрачати сніговий покрив, пляжі можуть змінюватися через ерозію узбережжя, а екосистеми можуть поступово змінюватися або навіть зникати.

Щодо ситуації в Україні, війна з Росією завдала серйозної шкоди туристичній галузі. Чимало популярних туристичних напрямків, зокрема Причорномор'я та Приазов'я, Крим та Донбас, стали недоступні для відпочинку через військові дії та загрозу безпеці. Водночас на просторах й багатих на туристичні атракції теренах України є великий потенціал для розвитку туризму, який в сучасних умовах має ґрунтуватися на засадах сталості й враховувати виклики зміни клімату.

Метою дослідження є визначення перспектив реєстру «Кліматично-дружні подорожі» (КДП) на шляху відродження туризму України на засадах сталості.

Для досягнення мети дослідження поставлені такі завдання:

- з'ясувати суттєві взаємовпливи клімату на туризм та туризму на клімат;
- проаналізувати призначення, вимоги та інструменти розвитку, пропоновані учасникам реєстру КДП;

- дослідити географію та секторальну структуру учасників реєстру КДП;
- узагальнити кращі практики для наслідування в Україні;
- оцінити мотивацію українських закладів до участі в реєстрі КДП;
- проаналізувати досвід перших українських реєстрантів КДП;
- визначити виклики участі в реєстрі КДП та запропонувати шляхи їх подолання.

Об'єктом дослідження є туристичний сектор України

Предметом дослідження є інструменти та можливості реєстру «Кліматично-дружні подорожі» на шляху відродження туризму України на засадах сталості.

Наукова новизна дослідження полягає в піонерному аналізі реєстру «Кліматично-дружні подорожі» та перспектив й викликів його впровадження на шляху відродження туризму України на засадах сталості.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо участі в реєстрі «Кліматично-дружні подорожі» для відродження туризму України на засадах сталості.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Вплив клімату на туризм

Туризм є не лише важливою галуззю економіки, але й суттєвим чинником соціокультурного розвитку країн та регіонів. Його вплив на економіку містить в собі не тільки дохід від туристів у формі грошових вкладень, але і розвиток малих та середніх підприємств, збагачення культурного обміну, підтримку національних традицій і мистецтва.

Проте, існує серйозна загроза для туризму через глобальні зміни клімату. Зміни клімату призводять до різких коливань у погодних умовах, виникнення екстремальних явищ (наприклад, урагани, повені, спека), а також зміни в ландшафтах і екосистемах. Це може мати серйозний вплив на туристичні маршрути, популярність певних курортів, інфраструктуру туристичних об'єктів, і, зрештою, на дохід від туризму.

Один з очевидних прикладів змін у туристичних місцях через кліматичні зміни - це зміна в сніговому покриві гірських регіонів. Гірські курорти, які раніше були відомі своїми сніговими покривами протягом багатьох місяців на рік, тепер можуть стикатися зі скороченням терміну снігового покриву або його непередбачуваною відсутністю. Це може призвести до зменшення кількості туристів, які обирають ці регіони для зимових видів спорту, таких як лижі чи сноуборд.

Зміни клімату також можуть впливати на морський туризм. Наприклад, підвищення рівня моря може призвести до затоплення деяких пляжів. Відомий курортний район Маямі Біч у Флориді вже зараз стикається з проблемою підвищення рівня моря, що призводить до затоплення пляжів та зруйнування інфраструктури [29].

Зміни у морських екосистемах також можуть вплинути на морський туризм. Наприклад, великі пляжі з кораловими рифами, такі як Great Barrier Reef в Австралії, стикаються з великими загрозами через підвищення температури води та кислотність океану [26]. Це може призвести до масового

висихання коралів та зменшення привабливості для туристів, які приїжджають для занурень і дайвінгу.

Зміни в маршрутах круїзів також можуть стати наслідком змін клімату. Наприклад, зменшення льодових покривів в Арктиці внаслідок глобального потепління вже зараз впливає на маршрути круїзних лайнерів у цьому регіоні. Це може призвести до необхідності зміни маршрутів або навіть скасування круїзів через безпекові аспекти та збереження довкілля.

Ці приклади демонструють, як зміни клімату можуть прямо впливати на морський туризм, змінюючи не лише умови для відпочинку, але й саму доступність та безпеку цього виду відпочинку.

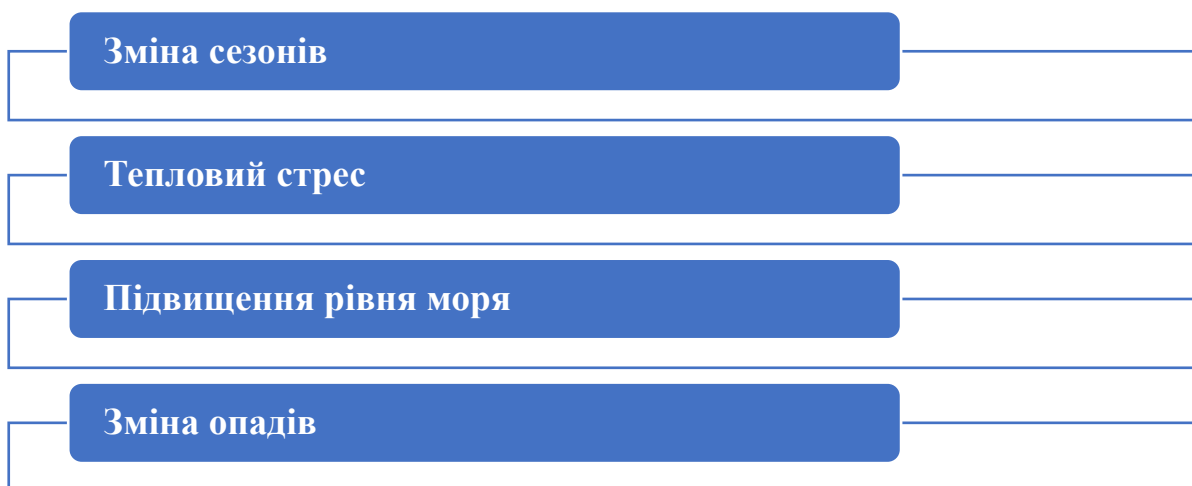
Культурно-історичні пам'ятки та національні парки також стикаються з загрозами через зміни клімату. Наприклад, у 2020 році велика пожежа в Австралійському національному парку Костюшко призвела до серйозних пошкоджень ландшафту та екосистеми. Цей парк є домом для численних унікальних видів рослин та тварин, а також має велике історичне значення. Пожежа спричинила значні втрати серед цих видів та завдала шкоди культурним об'єктам, що може призвести до зменшення інтересу туристів до цього району [39].

Ще одним прикладом є Венеція, місто, яке знаходиться під загрозою через підвищення рівня моря та зміни в кліматичних умовах. Підвищення рівня моря спричиняє частіше повторювані повені, які завдають значних збитків місту, його історичним будівлям та пам'яткам архітектури. Наприклад, у 2019 році Венеція стала свідком однієї з найгірших повеней за останні 50 років, що спричинило серйозні збитки для міста та його культурно-історичних об'єктів [33].

Уряди та громадські організації все більше звертають увагу на цю проблему та приймають заходи для адаптації туристичної галузі до зміни клімату. Це включає в себе розвиток сталого туризму, енергоефективність у готелях та інших об'єктах, використання альтернативних джерел енергії, а

також освіту та інформування туристів про екологічно відповідальні практики.

Зміна клімату – це серйозна загроза для туризму, проте вона також відкриває нові можливості для розвитку сталого та екологічно чистого туризму. Важливо продовжувати дослідження і впроваджувати заходи для збереження туристичних ресурсів та забезпечення сталого розвитку цієї важливої галузі.

Рис 1.1 Прямі наслідки зміни клімату на туризм складено автором на основі [21]

Зміщення сезонів - це явище, яке в сучасному світі стає все більш помітним та впливовим на життя людей та економіку. Основні аспекти цього явища полягають у зміні дат, непередбачуваності та впливі на туризм.

По-перше, зміна дат теплих та холодних періодів року може бути спостережена в часі та тривалості. Наприклад, зимовий сезон може скорочуватися, а літо може ставати довшим або коротшим. Це призводить до змін у сезонних туристичних потоках, оскільки люди вибирають час подорожей відповідно до погодних умов.

По-друге, непередбачуваність щодо сезонів стає все більш поширеною. Наприклад, можуть відбуватися аномальні погодні явища, такі як теплі дні взимку чи снігопади влітку. Це робить планування подорожей та інших діяльностей більш складним.

По-третє, зміщення сезонів може мати значний вплив на туризм. Наприклад, менше снігу в гірських регіонах може зменшити привабливість гірських курортів для лижників та інших зимових спортсменів. Також інтенсивна спека може зробити пляжні курорти менш привабливими для відпочиваючих, що може вплинути на туристичну індустрію та економіку регіону [42].

Наприклад, дослідження, опубліковане у журналі "Nature Climate Change" у 2020 році, показало, що до 2100 року зимовий сезон у Європі може скоротитися на 30%. Також дослідження 2018 року, опубліковане в "Journal of Climate Change and Tourism", вказує на те, що кількість літніх днів з небезпечно високими температурами в Середземномор'ї може зрости на 50% до кінця століття [8].

Зростання температур є одним з найбільш серйозних наслідків зміни клімату, яке має значний вплив на різні аспекти нашого життя. Особливою проблемою, пов'язаною з підвищенням температур, є тепловий стрес, який може виникати внаслідок тривалого перебування в умовах високої температури та вологості. Це може мати серйозні наслідки для здоров'я людини, зокрема для людей з певними хронічними захворюваннями, дітей та літніх людей. Тепловий стрес може призвести до перегрівання організму, теплового удару та інших проблем зі здоров'ям, що загрожують життю.

Наслідком зростання температур може бути і зменшення попиту на заняття, пов'язані з активним відпочинком та туризмом. Спекотні умови можуть зробити подорожі менш комфортними та небезпечними, зокрема для тих, хто планує гірські походи, екскурсії та відвідування місць з екстремальними перепадами температур. Наприклад, за дослідженням 2017 року, опублікованим в "Environmental Research Letters", прогнозується, що кількість туристів, які відвідують Великий Бар'єрний риф в Австралії, може скоротитися на 70% до 2100 року через зростання температур та інші впливи зміни клімату [10].

Дослідження та звіти про зміни клімату в Середземномор'ї підтверджують тенденцію до збільшення середніх температур і частоти екстремальних спекотних періодів. Це може мати значний вплив на туризм у регіоні [45].

Наприклад, звіт Європейського центру середземноморського середовища (EMEP) та Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP/MAP) про стан навколишнього середовища та розвитку в Середземномор'ї вказує на тенденцію збільшення середньорічних температур у регіоні [45]. Це може призвести до змін у популярності туристичних напрямків, зокрема до переорієнтації європейських туристичних потоків до більш північних країн з більш помірним кліматом.

Поглиблене дослідження цієї тенденції може бути знайдене у публікаціях та звітах відповідних дослідницьких організацій, таких як Європейський центр середземноморського середовища (EMEP), Європейське агентство з отримання супутникової інформації (ESA) та Європейська середземноморська обсерваторія змін клімату (MedECC) [45].

Крім того, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) попереджає, що до 2030 року хвилі спеки можуть призвести до додаткових 250 000 смертей щороку [35]. Це свідчить про серйозні наслідки зміни клімату для здоров'я та безпеки людей.

Підвищення рівня моря є серйозною загрозою, яка має потенціал викликати різноманітні негативні наслідки для прибережних зон та їх мешканців.

Затоплення прибережних зон внаслідок підвищення рівня моря може призвести до серйозних руйнувань інфраструктури. Багато популярних туристичних курортів, таких як готелі, ресторани та пляжі, можуть бути зруйновані. Це призведе до значних економічних втрат для місцевих бізнесів та громад, які залежать від туризму. Підтоплення також може спричинити втрату житла та майна для місцевого населення, що може призвести до серйозних соціально-економічних проблем [10].

Підвищення рівня моря також призводить до зменшення можливостей для подорожей та туризму. Багато популярних туристичних місць можуть стати недоступними через затоплення або пошкодження інфраструктури. Це може обмежити доступ до природних та культурних пам'яток, що має негативний вплив на туристичну індустрію та прибутковість місцевих громад.

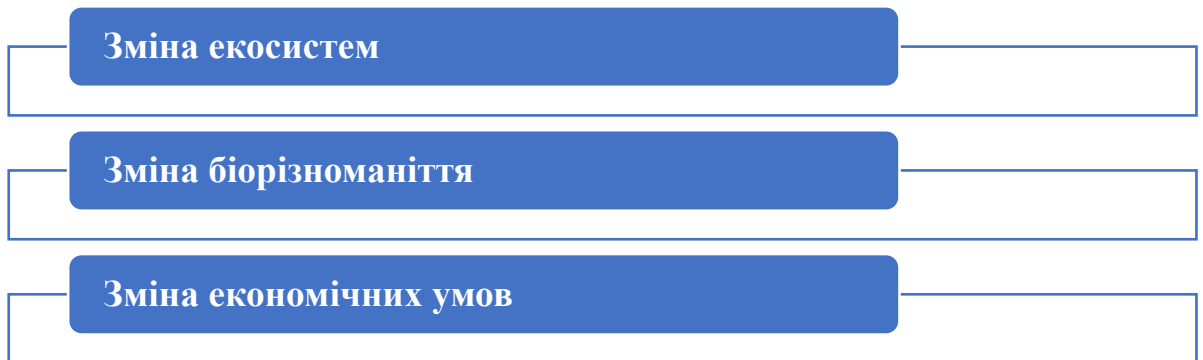
Наприклад, дослідження, проведене Міжурядовою групою з питань зміни клімату (МГЕЗК), показує, що до 2100 року рівень моря може піднятися на 1 метр [38]. Це може призвести до затоплення значної частини прибережних зон та знищення інфраструктури, що приводить до серйозних економічних та соціальних втрат. Острівні держави, такі як Мальдіви та Тувалу, особливо вразливі до підвищення рівня моря і можуть зникнути під водою протягом кількох наступних десятиліть, що може призвести до масової міграції та гуманітарної кризи.

Зміна режиму опадів впливає на природні та соціально-економічні аспекти, які визначають привабливість та доступність туристичних місць. Повені, які стають частішими та інтенсивнішими, можуть спричинити серйозні руйнації інфраструктури, зокрема доріг, мости, та змінити ландшафт, що робить деякі з найпопулярніших туристичних місць недоступними для відвідувачів. Наприклад, затоплення доріг або зруйнування готелів може призвести до значного зменшення туристичного потенціалу регіону.

З іншого боку, посухи можуть призвести до серйозного дефіциту води, що є критично важливим для багатьох туристичних видів діяльності, зокрема екотуризму та рекреації на водних об'єктах, таких як озера та річки. Наприклад, в деяких регіонах Середземномор'я та Карибів, де посухи вже стають більш поширеними, прогнозується, що доступність води для туристів та місцевих громад буде суттєво обмежена [45].

Дослідження, опубліковане в журналі "Nature Climate Change" у 2019 році, наводить прогнози, згідно з якими до кінця століття кількість людей, які

стикаються з водним стресом, може збільшитися на 50% [45]. Це свідчить про те, що зміна клімату, яка впливає на режим опадів, є серйозним фактором, що впливає на туристичну індустрію та може мати великий вплив на розвиток та економіку регіонів, що залежать від туризму.

Рис 1.2 - Непрямі наслідки зміни клімату на туризм. Складено автором на основі [21]

Вплив зміни клімату на екосистеми та біорізноманіття є надзвичайно серйозною проблемою, яка має широкі наслідки для природи та людства. Одним з основних аспектів цього впливу є втрата природних атракцій, що прямо впливає на туристичну привабливість різних регіонів.

Зменшення льодовиків - це один з очевидних наслідків зміни клімату, який вже спостерігається. Дослідження 2021 року, опубліковане в "Nature Climate Change", наводить тривожні прогнози про можливу втрату до 80% світових льодовиків до 2100 року. Це не лише призводить до втрати унікальних природних ландшафтів, але й зменшує туристичний потенціал регіонів, де ці льодовики знаходяться [45].

Руйнування коралових рифів є ще однією серйозною загрозою для екосистем та туристичного промислу. За прогнозами ООН, до 2050 року може бути втрачено до 90% коралових рифів світу через потепління та закислення океану [26]. Це призведе не лише до втрати біорізноманіття морських видів, але й до зменшення привабливості для дайвінгу та інших видів активного відпочинку.

Втрата лісів також має суттєвий вплив на біорізноманіття та туризм. Кожного року знищується близько 15 мільярдів гектарів лісів, що призводить

до втрати середовищ існування безлічі видів тварин та рослин [28]. Це не лише руйнує природні ландшафти, але й позбавляє туристичні місця їхнього неповторного шарму та екологічної привабливості.

Зникнення видів також є серйозною загрозою для туризму. Зміна клімату вважається однією з головних причин вимирання видів, що може відчутно вплинути на туристичний потенціал різних регіонів. Наприклад, зникнення чорного носорога в Західній Африці призвело до значного скорочення кількості туристів, які відвідували національні парки Кенії та Танзанії [40].

Також варто зазначити, що зміна клімату загрожує популяціям білих ведмедів в Арктиці, що може негативно вплинути на туризм у цьому регіоні. Це ще один приклад того, як зміна клімату має далекосяжні наслідки для екосистем та туристичної індустрії [2].

Загалом, вплив зміни клімату на екосистеми та біорізноманіття необхідно розглядати як складну проблему, що потребує негайних заходів з боку міжнародної спільноти для збереження неповторної природної краси та забезпечення сталого розвитку туризму.

Зміна клімату, яка є результатом глобального потепління, має суттєвий вплив на економіку, особливо на сільське господарство та пов'язані з ним галузі. Перш за все, негативні погодні явища, такі як посухи, зливи, урагани та інші екстремальні умови, загрожують врожаю та призводять до значного зниження виробництва сільськогосподарської продукції.

Це в свою чергу може призвести до зростання цін на продукти харчування через обмежену доступність продуктів на ринку. Відповідно до даних Всесвітнього банку, до 2030 року можна очікувати зростання цін на харчові продукти на 20%, що суттєво ускладнить ситуацію для споживачів та підприємств [32].

Крім того, зміна клімату може мати серйозний вплив на зайнятість у сільському секторі. Втрата врожаю може призвести до зменшення попиту на робочу силу в сільському господарстві, що може призвести до втрати робочих

місць. Це в свою чергу може негативно позначитися на місцевих громадах, які залежать від доходів, отриманих від сільського туризму та інших сільськогосподарських діяльностей.

Наприклад, посуха, яка вразила Європу у 2018 році, спричинила серйозні збитки у сільському господарстві та призвела до зростання цін на фрукти та овочі. Це в свою чергу негативно вплинуло на туристичну привабливість регіону, оскільки вищі ціни на продукти харчування можуть збільшити витрати туристів [18].

Ураган "Марія", який обрушився на Пуерто-Рико у 2017 році, також призвів до серйозних збитків та економічного впливу на країну. Великі матеріальні втрати і психологічні наслідки призвели до значного зменшення туристичного потоку, що в свою чергу вплинуло на доходи та економічний розвиток країни [3].

Отже, економічні наслідки зміни клімату включають зростання цін на продукти харчування, втрату робочих місць у сільському господарстві та зменшення доходів від туризму, що створює серйозні виклики для економічного розвитку та стабільності регіонів та країн.

Екстремальні погодні явища, породжені зміною клімату, стають серйозним викликом для інфраструктури, що підтримує туристичну галузь. Перше, на що вони впливають, це сама інфраструктура. Природні катаклізми, такі як урагани, повені та лісові пожежі, можуть завдати серйозних пошкоджень дорогам, аеропортам, готелям та іншим туристичним об'єктам. Такі руйнування роблять неможливим або небезпечним доступ до багатьох туристичних місць, що може значно ускладнити або навіть призвести до відмови від поїздок.

Наприклад, ураган "Флоренс", що обрушився на Північну Кароліну у 2018 році, залишив за собою руйнування на мільярди доларів, у тому числі пошкодивши дороги та аеропорти [27]. Це призвело до важкостей у подорожах до цього регіону, що зіграло негативну роль у розвитку туристичної індустрії на час відновлення інфраструктури.

Крім того, екстремальні погодні явища можуть спричинити перебої в роботі транспорту. Наприклад, авіаційні та залізничні перевезення можуть бути скасовані або затримані через негоду, що робить подорожі для туристів неможливими або надзвичайно нестабільними.

Навіть поза територією, де стихійне лихо прямо вразило, його наслідки можуть відчутно вплинути на туризм. Наприклад, лісові пожежі, які трапилися в Австралії у 2019-2020 роках, призвели до закриття національних парків та інших туристичних визначних пам'яток [39]. Це суттєво зменшило привабливість країни для туристів та призвело до значних втрат у туристичній індустрії.

Отже, екстремальні погодні явища, які стають все частішими і інтенсивнішими через зміну клімату, створюють серйозні виклики для інфраструктури, що підтримує туризм. Це потребує відповідного планування, пристосування та реагування для забезпечення стійкості та розвитку туристичної галузі в умовах надзвичайних обставин.

Непрямі наслідки зміни клімату є серйозною загрозою для туристичної індустрії. Втрата природних атракцій, негативні економічні наслідки та пошкодження інфраструктури можуть зробити багато туристичних місць менш привабливими. Туристичній індустрії необхідно враховувати ці непрямі наслідки при плануванні своєї діяльності та розвитку стійкого туризму, який мінімізує вплив на навколишнє середовище.

1.2. Вплив туризму на клімат

Туризм - це важлива галузь економіки, яка може мати значний вплив на довкілля. З одного боку, туризм може стимулювати економічний розвиток, створювати робочі місця та генерувати доходи. З іншого боку, туризм може також призвести до забруднення, виснаження ресурсів та зміни екосистем.

Рис.1.3 - Негативний вплив туризму на клімат Складено автором на основі [5]

Викиди парникових газів, викликані туристичною діяльністю, є серйозною проблемою, яка активно впливає на зміни клімату та середовища загалом. Основні джерела цих викидів включають транспортні засоби, які використовуються туристами, такі як авіація, автомобілі та круїзні лайнери.

Авіація вважається одним із найбільших винуватців у викидах парникових газів. Згідно з Міжнародною організацією цивільної авіації (ІСАО), близько 2,5% глобальних викидів CO₂ припадає на авіацію. Ця цифра, на жаль, ймовірно, буде зростати з плином часу, оскільки попит на авіаперевезення постійно зростає.

Автомобілі також грають суттєву роль у викидах парникових газів через збільшення використання транспорту в туристичних поїздках. Зараз туризм стає все більш доступним, що призводить до збільшення кількості автомобілів на дорогах та, відповідно, до збільшення викидів CO₂ та інших шкідливих речовин [9].

Круїзні лайнери, хоча і надзвичайно популярні серед туристів, також є значним джерелом викидів парникових газів. Ці судна спалюють великі обсяги викопного палива, що веде до викидів CO₂ та інших шкідливих речовин у атмосферу.

Туристична діяльність може призводити до серйозного забруднення довкілля через різноманітні фактори. По-перше, сміття та відходи, що генеруються туристами, становлять значну загрозу для навколишнього середовища, якщо їх не утилізувати належним чином. Це може призвести до забруднення лісів, озер, морів та інших екосистем, що має негативний вплив на біорізноманіття та екологічний баланс.

По-друге, шум, який виникає від транспорту та великої кількості людей, що відвідують туристичні місця, може мати шкідливий вплив на місцевих жителів та дику природу. Це може перешкоджати нормальному функціонуванню тварин та рослин, а також порушувати спокій мешканців районів, де розташовані туристичні об'єкти.

По-третє, стічні води, що викидаються з готелів та інших туристичних споруд без належного очищення, можуть забруднювати водні джерела, такі як річки, озера та моря. Це може мати негативний вплив на водні екосистеми та становити загрозу для здоров'я людей, які користуються цими водоймами для різних цілей.

Отже, забруднення, яке виникає внаслідок туристичної діяльності, є серйозною проблемою, яка потребує негайних заходів для зменшення свого впливу. Важливо впроваджувати екологічно чисті практики та розвивати сталі методи управління туризмом, щоб зберегти навколишнє середовище та забезпечити його стале використання для майбутніх поколінь.

Туризм, незважаючи на свої позитивні аспекти, може мати серйозний вплив на природні ресурси, які використовуються для забезпечення потреб туристів. Одним із головних аспектів цього впливу є виснаження ресурсів, що може мати негативні наслідки як для природи, так і для людей.

Перш за все, вода стає об'єктом значного використання в туристичних регіонах. Збільшена кількість туристів призводить до надмірного використання водних ресурсів для пиття, приготування їжі, прибирання, а також для розважальних цілей, таких як водні екскурсії та розваги. Особливо це стає проблемою у регіонах з водним стресом, де вже недостатньо води для потреб місцевого населення.

Другим важливим аспектом є енергетичні потреби, пов'язані з обслуговуванням туристів. Готелі, ресторани, розважальні заклади та інші туристичні підприємства вимагають великої кількості енергії для свого функціонування. Це може призводити до використання вугілля, нафти або газу, що є природними ресурсами, а також до будівництва гідроелектростанцій або інших інфраструктурних об'єктів, що може мати негативний вплив на довкілля.

Крім того, будівництво готелів, курортів та інших туристичних об'єктів часто призводить до виснаження природних матеріалів. Для цього використовуються різноманітні ресурси, включаючи деревину для будівництва та меблів, пісок для пляжів та будівельних робіт, камінь для спорудження, металеві матеріали та інші. Це може призвести до втрати природного середовища, втрати біорізноманіття та зниження якості життя місцевого населення.

У результаті, виснаження ресурсів через туризм стає серйозною проблемою, яка вимагає уваги і дії з боку влади, місцевих органів влади та самої туристичної галузі. Важливо здійснювати розумне та відповідальне використання природних ресурсів для забезпечення сталого розвитку туризму і збереження природи для майбутніх поколінь.

Туризм, хоча й приносить значний економічний та культурний внесок у розвиток регіонів, водночас може мати негативний вплив на навколишнє середовище, що призводить до зміни екосистем. Одним із головних факторів, що спричиняють цю зміну, є будівництво туристичних об'єктів. Розбудова готелів, курортів та інфраструктури може призвести до руйнування місцевих

екосистем, оскільки вона часто вимагає вирубування лісів, забирання земельних угідь або зміну рельєфу місцевості [9].

Будівництво не лише втручається в природні процеси, але також може сприяти забрудненню природного середовища. Нерідко в процесі будівництва використовуються шкідливі матеріали, а викиди від транспорту та будівельної техніки погіршують якість повітря. Крім того, зростає обсяг відходів та стічних вод, які можуть потрапити до водойм та забруднити водні екосистеми.

Ще однією проблемою, пов'язаною з туризмом, є впровадження чужорідних видів у нові середовища. Туристи, навіть не намагаючись, можуть переносити на території, які вони відвідують, рослинні та тваринні види, які є незвичайними для цього регіону. Це може викликати дисбаланс у природних екосистемах, конкуруючи з місцевими видами за їжу, простір та ресурси.

Зміна екосистем під впливом туризму є серйозною проблемою, яка потребує уважного вивчення та ефективного управління. Необхідно розробляти стратегії сталого туризму, що передбачають збереження природних ресурсів та зменшення негативного впливу на екосистеми.

Рис 1.4 Позитивний вплив туризму на клімат Складено автором на основі [5]

Туризм, здавалося б, може мати важливий позитивний вплив на клімат та довкілля, якщо він правильно організований та керується. По-перше, економічний аспект туризму може бути ключовим для стимулювання розвитку місцевих громад. Коли туристи відвідують певну область, вони тратять гроші на готелі, ресторани, подарунки та інші послуги, що створює робочі місця та генерує доходи для місцевих підприємств. Це може сприяти покращенню інфраструктури та підвищенню життєвого рівня мешканців цих областей.

По-друге, туризм може стимулювати збереження довкілля. Коли місцеві влади розуміють, що краса та унікальність природних ландшафтів - це головний мотив для відвідування туристів, вони починають більш активно дбати про збереження цих територій. Це може включати в себе створення національних парків, заповідників, регулювання використання землі та

розвиток екотуризму як пріоритетного напрямку. Крім того, туристи, які бачать важливість природи та її краси, можуть стати активними захисниками довкілля та природних ресурсів.

Ще одним позитивним аспектом є підвищення екологічної свідомості через туризм. Коли люди подорожують, вони часто зустрічаються з різноманітним екосистемам, річками, горами та морями. Це може привести до збільшення інтересу до природних наук та екології, особливо серед молодого покоління. Туристичні агентства та організації також можуть впроваджувати програми екологічної освіти для своїх клієнтів, що сприяє поширенню знань про важливість збереження довкілля та природних ресурсів.

Отже, якщо туризм розвивається у збалансованому та стійкому напрямку, він може мати дуже позитивний вплив на клімат і навколишнє середовище. Економічний розвиток, збереження довкілля та підвищення екологічної свідомості - це лише деякі з переваг, які може принести розвиток туризму у відповідальний спосіб.

Зменшення негативного впливу туризму на клімат включає в себе ряд заходів, що можуть бути прийняті туристами для збереження довкілля. Підтримка стійкого туризму - це один з ключових аспектів. Обираючи стійких туристичних операторів та готелі, туристи сприяють збереженню природних ресурсів. Такі компанії можуть використовувати енергоефективні технології, використовувати відновлювальні джерела енергії та мінімізувати використання пластику та інших шкідливих матеріалів.

Важливо використовувати екологічний транспорт під час подорожей. Велосипеди, електро скутери та громадський транспорт - це альтернативи, які допомагають зменшити викиди вуглецю та негативний вплив на довкілля. Такі види транспорту не тільки дозволяють туристам дістатися до визначних місць, але й сприяють зменшенню навантаження на дороги та повітря.

Зменшення споживання також важливий аспект. Туристи можуть вибирати місцеві продукти та послуги, що допомагає розвитку місцевих громад і зменшує вплив транспорту на довкілля. Використання

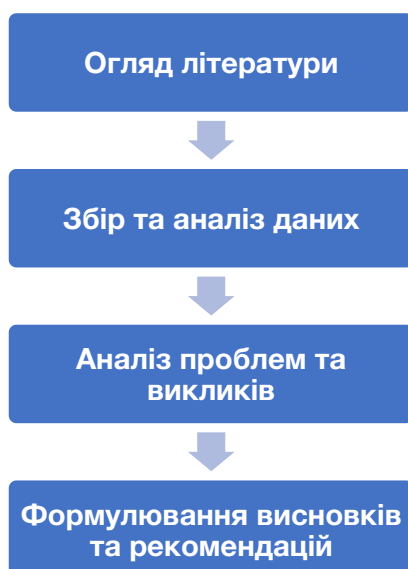
енергоєфективних апаратів, вимикання світла та кондиціонерів під час відсутності - це також способи зменшення споживання ресурсів під час туристичних поїздок.

Відповідальне ставлення до відходів важливо для збереження довкілля. Використання багаторазових речей замість пластикових, сортування відходів та уникання забруднення природи - це практичні кроки, які може зробити кожен турист. Загалом, усвідомлюючи свій вплив на довкілля та діючи відповідально, туристи можуть сприяти збереженню природних ресурсів та зменшенню негативного впливу туризму на клімат.

Важливо, щоб туристи, туристичні оператори та уряди співпрацювали, щоб зробити туризм більш стійким та мінімізувати його негативний вплив на клімат. Стійкий туризм може стимулювати економічний розвиток, зберегти довкілля та підвищити екологічну свідомість людей.

1.3. Аналітична схема дослідження

Для досягнення мети дослідження, а саме оцінки потенціалу реєстру "Кліматично дружні подорожі" як інструменту відродження туризму в Україні на засадах сталості, було застосовано наступну аналітичну схему:

Рис 1.5 Аналітична схема дослідження Складено автором на основі

[19]

1. Огляд літератури:

- Вивчення наукових публікацій та досліджень, присвячених впливу клімату на туризм та впливу туризму на клімат.
- Аналіз кращих практик у сфері "кліматично дружнього" туризму в Україні та інших країнах.
- Ознайомлення з методологією та результатами досліджень, що стосуються реєстрів "кліматично дружнього" туризму.

2. Збір та аналіз даних:

- Збір інформації про реєстр "Кліматично дружні подорожі", його мету, критерії участі та інструменти підтримки учасників.
- Аналіз географії та секторальної структури учасників реєстру.
- Вивчення досвіду кращих практик з реєстру, їхніх методів роботи та досягнутих результатів.
- Визначення потенціалу та викликів, пов'язаних з впровадженням реєстру "Кліматично дружні подорожі" для відродження туризму в Україні на засадах сталості.

3. Аналіз проблем та викликів:

- Виявлення та аналіз проблем та викликів, з якими стикаються заклади туризму при участі в реєстрі "Кліматично дружні подорожі".
- Розробка пропозицій щодо подолання цих проблем та викликів.

4. Формулювання висновків та рекомендацій:

На основі проведеного дослідження сформулювати висновки щодо потенціалу реєстру "Кліматично дружні подорожі" для відродження туризму в Україні на засадах сталості.

Логіка дослідження:

- Огляд літератури та вивчення кращих практик дозволило сформулювати теоретичну базу дослідження та ознайомитися з досвідом інших країн.
- Збір та аналіз даних про реєстр "Кліматично дружні подорожі" дав можливість оцінити його поточний стан та потенціал.

- Аналіз проблем та викликів участі в реєстрі дозволив визначити ключові бар'єри для розвитку "кліматично дружнього" туризму в Україні.
- Формулювання висновків та рекомендацій на основі проведеного дослідження дає можливість використовувати отримані знання для вдосконалення реєстру та стимулювання розвитку "кліматично дружнього" туризму в Україні.

Для досягнення мети дослідження та виявлення потенціалу реєстру "Кліматично дружні подорожі" у відродженні туризму в Україні на засадах сталості використовувалися різноманітні методи аналізу та обробки інформації.

Аналіз джерел та контент-аналіз літературних джерел надавали можливість збирати і систематизувати інформацію щодо впливу клімату на туризм та ефективності реєстру "Кліматично дружні подорожі" в інших країнах. Цей метод дозволяв отримати теоретичну базу для подальшого аналізу.

Збір і аналіз даних з реєстру "Кліматично дружні подорожі" включав в себе вивчення критеріїв участі, інструментів підтримки учасників, географії та секторальної структури учасників. Цей етап дозволив оцінити поточний стан реєстру та його потенціал для туристичного розвитку в Україні.

Обробка результатів опитування, яке було проведене серед зацікавлених сторін, таких як туристичні заклади, що виявили бажання розглянути можливість створення відділення кліматично дружніх подорожей в Україні, включала аналіз отриманих даних, їх систематизацію та узагальнення. Це дозволило отримати конкретні відповіді та пропозиції з боку зацікавлених сторін та врахувати їх у підготовці висновків та рекомендацій дослідження.

РОЗДІЛ 2. РЕЄСТР «КЛІМАТИЧНО ДРУЖНІ ПОДОРОЖІ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОДОЛАННЯ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Реєстр "Кліматично дружні подорожі" становить важливий інструмент у боротьбі з кліматичними змінами та сприяє розвитку сталого туризму. Цей реєстр має на меті об'єднання туристичних підприємств, закладів гостинності, громадських організацій та інших учасників туристичної галузі для спільного зусилля зменшення впливу туристичної діяльності на зміну клімату.

Один з ключових аспектів реєстру полягає у встановленні вимог та стандартів для підприємств, які бажають стати його учасниками. Ці вимоги можуть включати впровадження енергоефективних технологій, зменшення викидів парникових газів, використання відновлюваних джерел енергії та збереження природних ресурсів. Підприємства, які відповідають цим вимогам, можуть бути внесені до реєстру та отримати відповідний статус кліматично дружнього підприємства.

Реєстр надає можливість споживачам туристичних послуг вибирати та підтримувати тільки ті підприємства, які активно займаються зменшенням свого екологічного сліду та долучаються до боротьби з кліматичними змінами. Це стимулює конкуренцію між підприємствами за залучення клієнтів, що переважають сталі туристичні цінності та дбають про довкілля.

Крім того, реєстр сприяє обміну досвідом та кращими практиками між учасниками. Це дозволяє підприємствам вдосконалювати свої практики та розвиватися у напрямку сталого туризму. Загалом, реєстр "Кліматично дружні подорожі" виступає ефективним інструментом для підтримки сталого розвитку туризму та збереження навколишнього середовища. Його впровадження сприятиме подоланню кліматичних змін та забезпечить сталість туристичної галузі у майбутньому.

2.1. Призначення та вимоги реєстру «Кліматично-дружні подорожі»

Україна приєдналася до міжнародної мережі "Кліматично-дружні подорожі" (Climate Friendly Travel), долучившись до неї 27 вересня 2023 року разом з 50 іншими відділеннями у світі [44].

Метою цієї ініціативи є відродження українського туризму за допомогою підвищення усвідомленості професіоналів туризму щодо кліматичних дій та трансформації бізнесів, зокрема з фокусом на малі та середні підприємства. Також, важливою метою є активізація можливостей співпраці та солідарної підтримки України з міжнародними інституціями та мережами.

Паризька угода, яка є юридично обов'язковим міжнародним договором про зміну клімату, була укладена 12 грудня 2015 року на Конференції ООН зі зміни клімату (COP21) у Парижі, Франція. Головною метою цієї угоди є забезпечення утримання глобального потепління на рівні, яке було б нижче 2°C вище доіндустріального рівня, зусиллями для обмеження підвищення температури до 1,5°C вище доіндустріального рівня. Ці цілі спрямовані на запобігання серйозним наслідкам зміни клімату, таким як часті та сильні посухи, хвилі спеки та опади [47].

Паризька угода вимагає розвитку та виконання національно визначених внесків (NDC), що є стратегічними планами країн щодо зменшення викидів парникових газів та адаптації до наслідків зміни клімату. Країни також мають розробляти довгострокові стратегії з низькими викидами парникових газів (LT-LEDS), які надають відповідні керівництво та напрямок для досягнення цілей Паризької угоди.

Процес впровадження Паризької угоди передбачає встановлення п'ятирічних циклів амбітних кліматичних заходів, які реалізуються країнами, щоб досягти поставлених цілей. Окрім того, угода забезпечує механізми фінансової, технічної та потенційної підтримки для країн, що цього потребують, щоб вони могли ефективно впроваджувати свої кліматичні заходи.

Незважаючи на те, що впровадження Паризької угоди потребує значних зусиль та ресурсів, вже спостерігається певний прогрес. Більше країн, регіонів та компаній встановлюють цілі вуглецевої нейтральності, а рішення з нульовим викидом вуглецю стають все більш конкурентоспроможними в різних секторах економіки. Наприклад, до 2030 року рішення з нульовими викидами вуглецю можуть стати конкурентоспроможними у секторах, які відповідають за понад 70% світових викидів. Відповідно до Паризької угоди 2015 року, усі країни зобов'язані ефективно зменшити викиди парникових газів до нуля до 2050 року, розпочавши негайно. Сектор туризму та подорожей, який становить значну частину світової економіки, має серйозний вуглецевий слід. Необхідно змінити цю тенденцію, оскільки вона загрожує життю майбутніх поколінь.

У компанії Sun X Malta вірять, що за допомогою кліматично-дружніх подорожей можна досягти цієї мети. Перше, потрібно зменшити вуглецевий слід, вживаючи відповідних заходів. Друге, необхідно зростати зеленим шляхом, працюючи над досягненням цілей сталого розвитку. Третє, маємо виконувати паризькі цілі з кліматичної нейтральності на рівні 1,5 градуса.

Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року, ухвалений усіма державами-членами ООН у 2015 році, є важливим стратегічним планом дій для побудови глобального партнерства для сталого розвитку. Цей план містить 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР), які сприяють миру, процвітанню людей і збереженню планети [48].

Ці ЦСР базуються на попередніх ініціативах та зобов'язаннях, таких як Порядок денний на XXI століття, Цілі розвитку тисячоліття та інші міжнародні домовленості та визначені після численних конференцій та самітів ООН, таких як Саміт Землі, Саміт тисячоліття, Всесвітній саміт зі сталого розвитку та інші. Кожен з цих заходів вносив свій внесок у формування міжнародної політики стосовно сталого розвитку. Вони включають в себе питання боротьби з бідністю, покращення здоров'я, освіти, зменшення нерівностей та захисту навколишнього середовища. (додаток 2).

ЦСР є ключовими компонентами Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року та спрямовані на досягнення суспільно-економічної сталості та збереження навколишнього середовища. Для успішної реалізації ЦСР необхідна широка підтримка та співпраця всіх країн та зацікавлених сторін. Відділ цілей сталого розвитку Департаменту ООН з економічних і соціальних питань (UNDESA) відіграє важливу роль у координації та сприянні реалізації ЦСР, а також у здійсненні інформаційно-просвітницької роботи щодо них.

Крім того, було розроблено п'ять інструментів підтримки, які сприятимуть зміні цієї тенденції. По-перше, запроваджено реєстр амбіцій кліматичної нейтралізації, який буде стратегічним інструментом для інформування та забезпечення видимості. По-друге, створено базу даних кращих практик, щоб надихнути інші компанії. По-третє, доступна онлайн-підтримка для трансформації. По-четверте, розроблений новий диплом з кліматично-дружніх подорожей для майбутніх лідерів. По-п'яте, встановлене партнерство з ЦДГ для забезпечення видимості та зеленого маркетингу.

Підтримана міністром туризму та захисту прав споживачів Мальти, Юлією Фарруджі Портеллі, і оголошена світовим центром кліматично-дружніх подорожей, Мальта демонструє своє зобов'язання щодо зниження вмісту вуглецю. Це пов'язано зі Стратегією розвитку по Париж 1,5 градусів. [47]

Вони співпрацюють з партнерами всередині та поза галуззю в рамках угод ЦСР 17, щоб сприяти подорожам, які дружні до клімату, і шукаємо інших партнерів, щоб поширити це повідомлення. Нашим партнером є Світова рада з подорожей та туризму.

Серед зацікавлених сторін подорожей і туризму вже є приклади прийняття позитивних зобов'язань стосовно принципів подорожей, що є дружніми до клімату; використання різноманітних допоміжних послуг, які ми надаємо спільно з Інститутом досліджень туризму (ITS) Мальта.

Система підтримки SUNx Malta включає в себе ключовий інструмент - Мальтійський реєстр кліматично-нейтральних цілей SUNx. Ідея проголошення кліматично-нейтральних планів щодо скорочення викидів вуглецю до 2050 року та розширення амбіцій щодо цього є центральною для режиму Паризької угоди. Усі держави-учасники Угоди подали національно визначені внески (NDC) до глобального плану. Компанії та спільноти роблять те саме, реєструючи їхні зобов'язання в РКЗК ООН для публічного демонстрування.

SUNx Malta створює спільний реєстр для туристичних компаній, спільнот та споживачів. Це посилається на Реєстр ООН [44].

Зацікавлені сторони приймають зобов'язання досягти кліматично-нейтрального стану до 2050 року та програми скорочення викидів вуглекислого газу, дружні для клімату. Основні етапи цього процесу включають:

- Вимірювання вуглецевого сліду, пов'язаного з подорожами, включаючи ланцюжок постачання.
- Зобов'язання знизити його до нуля до 2050 року.
- Розробка плану з цілями та оперативними діями для досягнення цієї мети.
- Залишення плану в Реєстрі кліматично-нейтральних цілей SUNx Malta та його щорічне оновлення.

Крім того, працюючи з ITS, надається різноманітна підтримка онлайн-платформи, включаючи [44]:

- Інноваційний хаб.
- Базу даних кращих практик для натхнення.
- Центр стратегій.
- Онлайн-підтримку програм і політик трансформації.
- Центр видимості, який забезпечує прозорість та онлайн-маркетинг через партнерів ЦДГ-17.

- Навчальний центр, який пропонує дистанційне навчання для подорожей і туризму, а також програми проживання в кампусі ITS Gozo.

Призначенням реєстру "Кліматично-дружні подорожі" є сприяння та прискорення переходу до більш екологічно сталого туризму шляхом підтримки та визнання тих підприємств та ініціатив, які впроваджують заходи для зменшення впливу своєї діяльності на клімат.

Вимоги до кандидатів реєстру "Кліматично-дружні подорожі" включають:

1. Зменшення викидів парникових газів: Учасники реєстру повинні активно працювати над зменшенням свого вуглецевого сліду та викидів інших шкідливих речовин, пов'язаних з їхньою діяльністю.

2. Відповідальне управління ресурсами: Компанії та організації, які бажають бути включені до реєстру, повинні продемонструвати свою здатність до ефективного використання енергії, води та інших ресурсів з мінімальним відходом.

3. Заохочення сталого споживання та виробництва: Учасники реєстру мають розвивати та просувати ініціативи, спрямовані на збільшення своєї екологічної свідомості, а також стимулювати стале виробництво та споживання.

4. Прозорість та відкритість: Організації та підприємства, які бажають бути включені до реєстру, повинні надавати вірогідну та достатню інформацію про свої екологічні заходи та досягнення.

5. Постійне вдосконалення: Учасники реєстру мають працювати над постійним вдосконаленням своєї екологічної діяльності та впроваджувати нові технології та підходи для подальшого зменшення негативного впливу на клімат.

Ці вимоги спрямовані на те, щоб стимулювати підприємства та організації до активної роботи над зменшенням впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище та сприяти розвитку більш екологічно сталого туризму.

Загалом, інструменти розвитку, запропоновані учасникам реєстру "Кліматично дружні подорожі", сприяють подоланню кліматичних викликів у туристичній галузі та сприяють сталому розвитку туризму. Їх впровадження може стати ефективним кроком до створення екологічно чистого та сталого туристичного середовища.

2.2. Інструменти розвитку пропоновані учасникам Реєстру

Допомога компаніям і громадам у впровадженні кліматичних ініціатив стає дедалі важливішою в умовах зростаючої свідомості щодо змін клімату. Інтеграція з Цілями сталого розвитку (ЦСР) та Паризькою угодою про боротьбу зі зміною клімату на рівні 1,5° дає змогу компаніям встановлювати чіткі цілі та відстежувати прогрес у зменшенні викидів CO₂. Крім того, контроль витрат енергії дозволяє не лише зменшувати вплив на довкілля, а й економити кошти.

Задоволення зростаючого екологічного попиту клієнтів стає ключовим фактором для бізнесу, оскільки споживачі стають більш свідомими щодо вибору екологічно чистих товарів і послуг. Готовність до впровадження нових кліматичних законів на випередження стає важливим аспектом стратегії підприємства, що дозволяє уникнути ризиків та виявитися на передових позиціях в ринкових умовах.

Паризька угода 2015 року визначила необхідність створення Реєстру кліматично нейтральних амбіцій до 2050 року, який реєструється на порталі кліматичних дій ООН. Програма Climate Friendly Travel (CFT) від SUNx Malta, заснована на принципах сталого розвитку та кліматичної стійкості, сприяє досягненню цих цілей та підтримує компанії та громади у зменшенні викидів та розвитку сталого туризму.

Заснована на принципах сталого розвитку та збереження навколишнього середовища, ініціатива реєстру "Кліматично-дружні подорожі" спрямована на сприяння розвитку туристичного сектору, зменшення впливу на клімат та збереження природних ресурсів. Для

досягнення цих цілей учасникам реєстру пропонуються різноманітні інструменти розвитку та підтримки [44].

Першим інструментом є онлайн-підтримка та консультації, які надають можливість учасникам отримати професійну допомогу та поради щодо реалізації своїх кліматично-дружніх ініціатив. Це дозволяє компаніям та громадам ефективно планувати та впроваджувати свої проекти з урахуванням найкращих практик у галузі сталого розвитку.

Онлайн-підтримка та консультації стають ключовим інструментом для учасників реєстру "Кліматично дружні подорожі" у їхній місії зменшення впливу туристичної діяльності на зміну клімату та створення сталого туризму.

Цей інструмент забезпечує доступ учасникам до професійної підтримки та консультацій з експертами у галузі сталого розвитку та кліматичних ініціатив. Він надає можливість отримати цінні поради щодо реалізації кліматично-дружніх проектів, а також допомагає в плануванні та впровадженні таких ініціатив з урахуванням кращих практик у цій сфері.

Онлайн-підтримка забезпечує доступ до різноманітних ресурсів та інформації, які допомагають учасникам у розробці, впровадженні та моніторингу їхніх кліматично-дружніх проектів. Це може включати консультації з експертами з питань зменшення викидів парникових газів, впровадження енергоефективних технологій, використання відновлюваних джерел енергії, кращого управління відходами та багато іншого.

Вона дозволяє учасникам обмінюватися досвідом та найкращими практиками з іншими учасниками реєстру. Це сприяє виробленню інноваційних рішень та ефективному впровадженню кліматично-дружніх ініціатив у туристичній галузі.

Онлайн-підтримка також відкриває можливості для співпраці та партнерства між учасниками реєстру та іншими зацікавленими сторонами. Це може включати співпрацю з урядовими органами, неприбутковими організаціями, науковими установами та іншими суб'єктами для спільного

розвитку та впровадження кліматично-дружних ініціатив у туристичній галузі [22].

Онлайн-підтримка та консультації відіграють важливу роль у розвитку та впровадженні кліматично-дружних ініціатив у туристичній галузі. Вони забезпечують учасникам реєстру необхідні знання, ресурси та підтримку для ефективного вирішення кліматичних викликів та створення сталого майбутнього для туризму.

Другий інструмент - навчальні програми, які допомагають учасникам поглибити свої знання та навички у сфері кліматично-дружних ініціатив. Ці програми включають в себе лекції, семінари, вебінари та інші форми навчання, що сприяють професійному розвитку учасників та підвищенню їхньої компетентності у сфері сталого туризму.

Ці програми надають учасникам можливість не лише отримати нові знання, а й розвивати свої вміння та компетенції, що необхідні для успішної реалізації проєктів зі сталого туризму.

Лекції, семінари, вебінари та інші форми навчання, включені до навчальних програм, створюють різноманітні можливості для учасників отримати інформацію та навчитися новим навичкам. Ці формати навчання дають можливість вчитися як на власному темпі, так і в колективі, взаємодіяти з експертами та колегами, обмінюватися досвідом та кращими практиками.

Однією з переваг навчальних програм є їхня доступність та гнучкість. Учасники можуть вибирати ті теми та формати навчання, які найбільше відповідають їхнім потребам та рівню підготовки. Вони можуть обирати навчальні курси за специфічною тематикою, участь у конкретних вебінарах чи семінарах, які відбуваються в зручний для них час, або використовувати інші ресурси, щоб розширити свої знання та навички.

Крім того, навчальні програми допомагають учасникам збільшити їхню компетентність у сфері сталого туризму та кліматично-дружних ініціатив. Вони надають можливість отримати глибокі знання про принципи сталого

розвитку, екологічні виклики туризму, ефективні методи управління туристичними підприємствами та багато іншого.

Навчальні програми виступають важливим інструментом для підвищення рівня обізнаності та компетентності учасників реєстру "Кліматично дружні подорожі" у сфері сталого туризму [4]. Вони надають можливість отримати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для успішного впровадження кліматично-дружних ініціатив у сфері туризму.

Третій інструмент - доступ до бази даних кращих практик, яка надає можливість вивчення та адаптації успішних досвідів інших компаній та організацій у галузі сталого туризму. Це допомагає учасникам знаходити нові ідеї та рішення для покращення своїх кліматично-дружних ініціатив та ефективного впровадження їх на практиці [23].

Цей інструмент дозволяє організаціям та компаніям отримати доступ до цінної інформації про успішні практики та інноваційні підходи, які вже успішно використовуються іншими учасниками галузі.

Однією з переваг такої бази даних є можливість вивчення та адаптації досвіду інших компаній та організацій, які вже досягли успіху у впровадженні кліматично-дружних ініціатив. Це дозволяє учасникам реєстру знаходити нові ідеї та підходи, які можуть бути корисними для їхніх власних проєктів. Наприклад, компанія може вивчити успішні випадки застосування зелених технологій у готелях або ефективного управління водними ресурсами у туристичних комплексах та адаптувати їх до своїх умов і потреб.

Крім того, доступ до бази даних кращих практик допомагає уникнути повторення помилок та невдач, які можуть виникнути під час впровадження кліматично-дружних ініціатив. Організації можуть вивчити випадки невдалих спроб та зрозуміти причини їхньої неуспішності, що дозволить їм уникнути схожих помилок у майбутньому.

База даних кращих практик також сприяє створенню спільноти, де учасники можуть обмінюватися досвідом, навчатися один від одного та

співпрацювати у розв'язанні спільних проблем [23]. Це сприяє створенню відкритої та динамічної екосистеми, яка сприяє зростанню та розвитку кліматично-дружних ініціатив у сфері туризму.

Доступ до бази даних є важливим інструментом для учасників реєстру "Кліматично дружні подорожі", який допомагає збільшити ефективність їхніх кліматично-дружних ініціатив та сприяє сталому розвитку у сфері туризму.

Четвертий інструмент - підтримка у виконанні цілей, що включає у себе надання методичної підтримки та інструментів для досягнення кліматичних цілей та завдань, встановлених у рамках реєстру. Це допомагає учасникам ефективно планувати та контролювати свою діяльність у напрямку зменшення впливу на клімат та збереження навколишнього середовища.

Підтримка у виконанні цілей є четвертим інструментом, який надається учасникам реєстру "Кліматично дружні подорожі" з метою допомоги їм у досягненні своїх кліматичних цілей та завдань, встановлених у рамках реєстру. Цей інструмент надає методичну підтримку та інструменти, які допомагають учасникам ефективно планувати, виконувати та контролювати свою діяльність у напрямку зменшення впливу на клімат та збереження навколишнього середовища [34].

Однією з ключових складових цього інструменту є надання методичної підтримки учасникам реєстру. Це включає в себе розробку методик, керівництв та порад щодо ефективних стратегій та практик зменшення викидів парникових газів, енергоефективності, управління відходами та інших аспектів сталого розвитку у сфері туризму. Ця підтримка допомагає учасникам визначити конкретні кроки, які вони можуть здійснити для досягнення своїх цілей та максимізації свого впливу на кліматичні процеси.

Крім того, інструмент підтримки у виконанні цілей надає доступ до спеціалізованих інструментів та ресурсів, які допомагають учасникам ефективно впроваджувати свої кліматично-дружні ініціативи. Це може включати в себе онлайн-платформи для моніторингу та звітування про викиди парникових газів, калькулятори вуглецевого сліду, програмні засоби

для аналізу використання ресурсів та інші інструменти, які сприяють управлінню кліматичними ризиками та покращенню ефективності екологічних заходів.

Забезпечення підтримки у виконанні цілей також включає організацію регулярних зустрічей, семінарів та воркшопів для обміну досвідом та найкращими практиками між учасниками реєстру. Це створює сприятливі умови для взаємного навчання та співпраці, що дозволяє учасникам взаємодіяти та вдосконалювати свої кліматично-дружні ініціативи на основі колективного досвіду та експертної підтримки.

Інструмент підтримки у виконанні цілей грає важливу роль у сприянні ефективному впровадженню кліматично-дружних ініціатив у сфері туризму, сприяючи досягненню сталого розвитку та збереженню навколишнього середовища.

П'ятий інструмент - видимість та просування - є ключовим елементом успішної реалізації кліматично-дружних ініціатив у сфері туризму. Цей інструмент допомагає учасникам реєстру "Кліматично дружні подорожі" підвищити свідомість про свою діяльність з позицій сталого розвитку та залучити нових клієнтів та партнерів шляхом ефективного маркетингу та реклами.

Перш за все, видимість та просування дозволяють учасникам реєстру створити позитивне сприйняття своєї кліматично-дружньої ідентичності серед своїх клієнтів та партнерів. Це може бути досягнуто за допомогою рекламних кампаній, які акцентують увагу на екологічно чистих та стало розвинутих аспектах туристичних послуг. Наприклад, просування туристичних маршрутів з акцентом на екологічно чисте життя або споживання продуктів місцевого виробництва може створити позитивний образ учасника серед своїх клієнтів.

Другим аспектом є співпраця з партнерами, спрямована на підтримку сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. Учасники реєстру можуть активно співпрацювати з місцевими організаціями, які

просувають екологічні ініціативи, такими як організації з охорони природи, громадські об'єднання або місцеві органи влади. Це може включати спільні заходи, кампанії та проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів та розвиток екотуризму [22].

Крім того, ефективне використання соціальних медіа та інших онлайн-платформ для просування кліматично-дружних ініціатив може допомогти учасникам реєстру залучити більше уваги та зацікавленості до своєї діяльності. Регулярне оновлення веб-сайту, створення цікавого контенту, а також активна участь у соціальних медіа дозволяють учасникам підтримувати високий рівень зацікавленості та взаємодії зі своєю аудиторією.

Таким чином, використання інструментів видимості та просування допомагає учасникам реєстру "Кліматично дружні подорожі" ефективно позиціонувати себе на ринку та забезпечити підтримку своїм клієнтам та партнерам в зусиллях щодо збереження навколишнього середовища та сталого розвитку. Усі ці інструменти спільно сприяють розвитку та впровадженню кліматично-дружних ініціатив у туристичній галузі, допомагаючи компаніям та громадам зменшити свій вплив на клімат та сприяти сталому розвитку суспільства.

2.3. Географія й секторальна структура учасників реєстру КДП

Географічна та секторальна структура учасників реєстру "Кліматично-дружні подорожі" (КДП) є важливою характеристикою глобальної ініціативи, спрямованої на зменшення впливу туризму на зміну клімату та збереження навколишнього середовища. Цей реєстр об'єднує учасників з різних країн та галузей туристичної індустрії з метою спільної реалізації кліматично-дружних ініціатив.

Географія та секторальна структура учасників реєстру "Кліматично-дружні подорожі" розглядає різноманітні регіони та галузі туристичної індустрії. За даними реєстру, учасники походять з 494 різних точок на карті, що охоплюють різні країни та континенти світу.

Щодо географічного розподілу, учасники реєстру представлені в усіх основних регіонах світу, включаючи Північну Америку, Південну Америку, Європу, Азію, Африку та Океанію. Кожен з цих регіонів відіграє важливу роль у розвитку туризму та має свої унікальні особливості та привабливості для подорожей. Учасники реєстру представлені з різних куточків глобальної картини, що створює унікальну можливість обміну досвідом та навичками у сфері сталого туризму.

Секторальна структура учасників реєстру також є дуже різноманітною. Серед них можна виділити готелі та курорти, туроператори, турагентства, авіакомпанії, круїзні компанії, екскурсійні агентства, ресторани та інші туристичні підприємства. Кожен з цих секторів має свій внесок у створення сталого туризму, розробляючи та впроваджуючи кліматично-дружні практики та ініціативи [25].

Взаємодія різних галузей туристичної індустрії у рамках реєстру КДП сприяє виникненню нових інноваційних підходів та партнерств у сфері сталого туризму. Учасники реєстру спільно працюють над розробкою та впровадженням стратегій та рішень, спрямованих на зменшення викидів вуглецю, збереження біорізноманіття та підтримку місцевих спільнот.

Крім того, реєстр КДП є важливим інструментом для підвищення свідомості та освіти у сфері сталого туризму. Він надає можливість учасникам обмінюватися досвідом та навичками, а також вчить туристичні підприємства та споживачів приймати більш екологічно свідомі рішення щодо своїх подорожей.

Отже, географічна та секторальна різноманітність учасників реєстру КДП є ключовими складовими успішної реалізації кліматично-дружних ініціатив у сфері туризму. Це сприяє створенню глобальної спільноти, яка працює над збереженням планети та створенням сталого майбутнього для наступних поколінь.

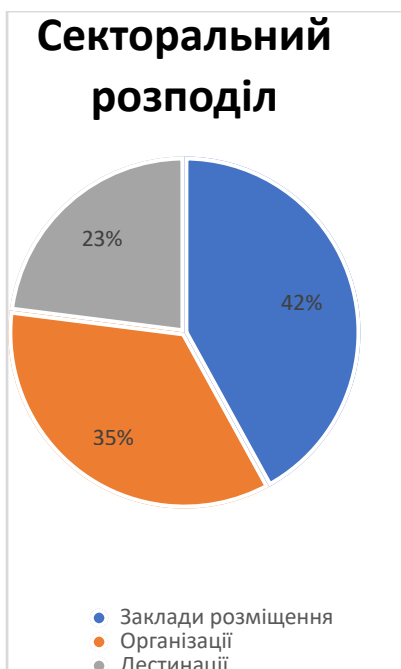
Географічний розподіл [25]:

- Згідно з даними реєстру, учасники походять з 491 різних локацій на карті, що охоплюють 75 країн світу.
- Найбільша частка учасників (46,23%) походить з Азії.
- Африка та Європа слідують за нею з 32,79% та 14,05% учасників відповідно.
- Південна Америка, Північна Америка та Океанія мають меншу частку учасників, 4,48%, 1,22% та 1,22% відповідно.

Рис. 2.1 Географічний розподіл складено за [25]

Секторальний розподіл:

Рис. 2.2 Секторальний розподіл складено за [25]

Найбільшу групу учасників (42%) складають заклади розміщення.

Наступними за чисельністю йдуть організації (35%) та дестинації (23%).

Таблиця 2.1 Розподіл учасників по Європі складено за [25]

Країна	Кількість учасників	%
Велика Британія	25	36%
Мальта	10	14%
Україна	4	5%
Іспанія	4	5%
Швейцарія	4	5%
Італія	3	4%
Нідерланди	3	4%
Греція	3	4%
Австрія	1	1%
Португалія	1	1%
Інші	14	20%
Всього	69	100%

2.4. Приклади кращих практик для наслідування в Україні

Щоб вирішити екологічні та кліматичні проблеми, з якими стикається сучасне суспільство, Європейський союз розробив нову стратегію розвитку. 11 грудня 2019 року в Європарламенті був представлений Європейський Зелений Курс (ЄЗК), спрямований на досягнення цілей Паризької угоди та Цілей сталого розвитку.

ЄЗК є планом дій, який має перетворити економіку ЄС на стійку, чисту та безпечну, роблячи з кліматичних та екологічних викликів можливості у справедливий та інклюзивний спосіб. Він охоплює всі галузі економіки, включаючи транспорт, енергетику, сільське господарство та промисловість, та передбачає підвищення ефективності використання ресурсів, відновлення

біорізноманіття та зменшення забруднення. Основною метою є перетворення Європи до 2050 року на перший кліматично-нейтральний континент, де всі викиди парникових газів поглинаються екосистемами та технологіями збирання і зберігання вуглецю. Для досягнення цієї мети розроблено Плани дій до 2030 року для різних секторів.

Приклади кращих практик для наслідування в Україні у сфері кліматично-дружних подорожей можуть включати:

1. Розвиток екологічно чистих видів транспорту: Пропаганда використання громадського транспорту, велосипедів та електромобілів для зменшення вуглецевих викидів у містах та регіонах.

Таблиця 3.1 Екологічно чисті види транспорту: порівняння переваг та недоліків. Складено автором на основі [30]

Тип транспорту	Опис	Переваги	Недоліки
Електричні автомобілі	Автомобілі, що працюють виключно на електриці з акумуляторами	- Нульові викиди вуглецю та інших забруднювачів - Низький рівень шуму - Ефективніша конвертація енергії	- Обмежений запас ходу на одному заряді - Потреба в інфраструктурі для зарядки

Гібридні автомобілі	Автомобілі, що використовують як внутрішньозгортовий двигун, так і електродвигун	- Знижене споживання пального - Менші викиди забруднювачів - Більша ефективність пального	- Вища вартість порівняно зі звичайними автомобілями - Обмежений електричний запас ходу
Велосипеди з електричною допомогою	Велосипеди, що працюють за допомогою педалювання та електропомоги	- Екологічно чистий транспортний засіб - Покращує фізичне здоров'я - Зменшує трафік	- Обмежена швидкість та дальність подорожей - Менше місця для перевезення великих вантажів
Електричні мопеди та скутери	Транспортні засоби, що працюють на електриці та призначені для коротких відстаней	- Екологічно чистий - Маневровість - Легкість у використанні	- Обмежена швидкість та дальність подорожей - Менше місця для перевезення великих вантажів
Громадський транспорт на електриці	Автобуси, трамваї, тролейбуси, що працюють на електриці	- Зменшення викидів забруднювачів у міському середовищі - Зменшення трафіку - Зручність для пасажирів	- Потреба у спеціальній інфраструктурі для зарядки - Обмежене покриття маршрутів
Залізничний транспорт	Пасажирський і вантажний транспорт, який працює на електриці або на біопаливі	- Низькі викиди забруднювачів - Висока ефективність - Велика потужність перевезень	- Висока вартість будівництва та підтримки інфраструктури - Обмежена мережа

Розвиток екологічно чистих видів транспорту є одним із ключових напрямків для підвищення кліматичної дружності подорожей в Україні. Пропаганда використання громадського транспорту, велосипедів та електромобілів може допомогти значно зменшити викиди шкідливих речовин у містах та регіонах країни.

Розвиток громадського транспорту є важливим кроком у напрямку зменшення вуглецевих викидів. Сприяння розвитку зручних, доступних та ефективних систем міського та міжміського громадського транспорту

стимулює мешканців та туристів відмовлятися від особистих автомобілів на користь автобусів, тролейбусів, трамваїв та метрополітенів. Зокрема, ініціативи з впровадження електромобілів у громадський транспорт можуть зменшити забруднення повітря та сприяти розвитку екологічно чистого транспорту [30].

Сприяння використанню велосипедів є ефективним способом зменшення вуглецевих викидів та покращення здоров'я громадян. Розвиток вело інфраструктури, встановлення велопарковок та розвиток велосипедних маршрутів в містах та туристичних районах може стимулювати використання велосипедів як альтернативного засобу пересування.

Використання електромобілів є інноваційним та екологічно чистим рішенням у сфері автотранспорту. Заохочення використання електромобілів, які працюють на альтернативних джерелах енергії, таких як сонячні батареї чи вітряні турбіни, може сприяти зменшенню споживання палива та зменшенню викидів CO₂.

Враховуючи великий потенціал українського ринку та підвищену свідомість громадян щодо проблем забруднення довкілля, розвиток екологічно чистих видів транспорту має всі шанси стати успішною стратегією для зменшення вуглецевих викидів та підвищення сталості туризму в Україні. Однак, для досягнення успіху в цьому напрямку, необхідно вжити комплексу заходів, які б включали в себе підтримку з боку уряду, стимулювання інвестицій у розвиток інфраструктури та поширення свідомості серед населення про переваги використання екологічно чистого транспорту.

2. Збереження та відновлення природних місць: Створення та підтримка екологічних заповідників, національних парків та природних резерватів для захисту біорізноманіття та природних ландшафтів [17].

Збереження та відновлення природних місць є критично важливим для збереження біорізноманіття та екосистем, а також для підтримки сталого розвитку туризму. Створення та підтримка екологічних заповідників,

національних парків та природних резерватів в Україні має на меті захистити цінні території від антропогенного впливу та забезпечити їх збереження для майбутніх поколінь.

Першочерговим завданням є створення нових екологічних заповідників та національних парків для захисту унікальних природних територій. Це може бути досягнуто шляхом визначення та охорони особливо цінних екосистем, унікальних видів рослин і тварин, а також водних ресурсів та геологічних утворень. Створення заповідників передбачає заборону будь-якої діяльності, що може шкодити природному середовищу, та збереження цих територій у їх природному стані.

Крім того, важливо підтримувати існуючі екологічні заповідники та національні парки, забезпечуючи їх адекватне фінансування, розробку та виконання планів управління, а також впровадження заходів з моніторингу та контролю за станом природних ресурсів. Це дозволить забезпечити тривалу збереженість природних екосистем та запобігти негативному впливу людської діяльності на них.

Важливим аспектом управління екологічними заповідниками та парками є сприяння розвитку екологічного туризму. Це може бути досягнуто шляхом організації екскурсій, пішохідних та велосипедних маршрутів, а також розвитку екологічно чистого проживання та активного відпочинку на територіях заповідників. Такий підхід сприяє залученню уваги громадськості до важливості збереження природи та допомагає забезпечити фінансову стабільність заповідників через прибутки від туризму.

Загалом, створення та підтримка екологічних заповідників, національних парків та природних резерватів в Україні є важливим кроком у збереженні біорізноманіття та природних ландшафтів, а також сприяє розвитку сталого туризму та підвищенню екологічної свідомості суспільства.

3. Сприяння місцевому екотуризму: Розвиток програм та ініціатив, спрямованих на підтримку місцевих громад та підприємств, що пропонують екологічно чисті та сталі туристичні послуги [11].

Сприяння місцевому екотуризму є ключовим елементом сталого розвитку туризму, оскільки воно сприяє збереженню природних та культурних цінностей, а також забезпечує економічне піднесення місцевих громад. Розвиток програм та ініціатив, спрямованих на підтримку місцевих громад та підприємств у сфері екотуризму, в Україні є необхідним кроком для створення стабільної та сталої туристичної індустрії.

Перш за все, важливо створити сприятливе середовище для розвитку місцевих туристичних підприємств, що пропонують екологічно чисті та сталі туристичні послуги. Це може бути досягнуто шляхом надання фінансової та консультативної підтримки, створення спеціальних програм та грантів для розвитку екотуризму, а також проведення навчальних семінарів та тренінгів для місцевих підприємців.

Другим важливим кроком є популяризація місцевих природних та культурних пам'яток серед туристів. Це може бути досягнуто шляхом створення туристичних маршрутів, розробки інформаційних матеріалів та путівників, а також проведення промо заходів та фестивалів, спрямованих на підвищення інтересу до екотуризму в місцевих громадах.

Крім того, важливо розвивати інфраструктуру для зручного та безпечного перебування туристів в місцевих природних місцях. Це може включати в себе будівництво туристичних стежок, організацію місць для кемпінгу та пікніків, а також забезпечення доступу до водних та інших рекреаційних видів відпочинку.

Збереження та відновлення природних ландшафтів та біорізноманіття також є важливим аспектом розвитку місцевого екотуризму. Це може бути досягнуто шляхом проведення екологічних акцій та природоохоронних заходів, спрямованих на збереження природних ресурсів та охорону вразливих видів рослин і тварин.

Сприяння місцевому екотуризму в Україні потребує комплексного підходу та співпраці між державними, громадськими та приватними секторами. Відповідна підтримка та розвиток ініціатив у цій сфері може

сприяти створенню стійкої та відповідальної туристичної індустрії, яка забезпечить збереження природних ресурсів та підвищення благополуччя місцевих громад.

4. Впровадження зелених технологій у готелях та курортах: Зменшення споживання енергії та води, використання відновлюваних джерел енергії, впровадження систем управління відходами та рециклінгу [12].

Впровадження зелених технологій у готелях та курортах є важливим кроком у напрямку сталого туризму, спрямованого на збереження навколишнього середовища та зменшення вуглецевого сліду готельного бізнесу. Це може включати в себе різноманітні заходи, спрямовані на зменшення споживання енергії та води, використання відновлюваних джерел енергії та впровадження систем управління відходами та рециклінгу.

Одним із ключових аспектів є зменшення споживання енергії та води в готелях та курортах. Це може бути досягнуто шляхом впровадження енергоефективного обладнання, використання LED-освітлення, автоматизації систем опалення та кондиціонування, а також впровадження систем контролю за витратою води, включаючи використання датчиків для автоматичного вимикання кранів та душів.

До інших зелених технологій, що можуть бути впроваджені у готелях та курортах, входить використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні батареї та вітряні турбіни. Це дозволить зменшити використання традиційних джерел енергії та сприятиме зменшенню викидів CO₂. Крім того, впровадження зелених технологій у сфері транспорту (наприклад, електричні автобуси для трансферу гостей) також може допомогти зменшити вуглецевий слід готелю.

Особливу увагу слід приділити впровадженню систем управління відходами та рециклінгу. Готелі та курорти можуть впроваджувати програми з відокремленого збору відходів, переробки та використання вторинної сировини, що сприятиме зменшенню обсягу сміття та його негативному впливу на навколишнє середовище. Крім того, використання екологічно

чистих матеріалів у будівництві та ремонті готельних приміщень також може сприяти зменшенню негативного впливу на довкілля.

Загалом, впровадження зелених технологій у готелях та курортах має великий потенціал для зменшення екологічного відбитка туристичної індустрії та сприяє збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

5. Обмеження використання пластику та одноразових матеріалів: Стимулювання використання біорозкладних матеріалів, перехід до альтернативних упаковочних рішень та відмова від пластикових посудин та контейнерів.

Обмеження використання пластику та одноразових матеріалів є ключовим аспектом стратегії сталого розвитку у сфері туризму. За останні роки свідомість щодо проблеми пластикового забруднення серед туристів та готельних підприємств значно зросла, що призвело до посилення уваги до пошуку альтернативних матеріалів та упаковок. Спільною участю готелів, ресторанів, туроператорів та інших учасників туристичного бізнесу можна досягти значного зменшення використання пластикових продуктів.

Першим кроком у цьому напрямку є стимулювання використання біорозкладних матеріалів. Вони забезпечують альтернативу традиційним пластиковим упаковкам та посудинам і розкладаються в природі за короткий період часу без негативного впливу на довкілля. Це може бути реалізовано шляхом використання столового посуду, столових приборів та пакування для зберігання їжі з біорозкладних матеріалів, таких як PLA (полілактид), кукурудзяні столові прибори та пакування зі скоринки бамбука.

Другим важливим кроком є перехід до альтернативних пакувальних рішень. Велика кількість продуктів може бути упакована у біорозкладний папір, картон або міцний картон, замість пластикових пакетів та контейнерів. Використання цих матеріалів допоможе зменшити кількість пластику, що використовується в туристичному бізнесі, та зменшить негативний вплив на навколишнє середовище.

Важливим кроком є відмова від пластикових посудин та контейнерів. Багато готелів та ресторанів вже приймають рішення замінити пластикові посудини та контейнери на біорозкладних альтернативи. Це може бути здійснено через впровадження програми з відмови від пластикових посудин та стимулювання гостей використовувати власні багаторазові контейнери та пляшки [41].

Загалом, обмеження використання пластику та одноразових матеріалів у сфері туризму в Україні вимагає комплексного підходу та спільних зусиль всіх учасників туристичної індустрії. Прийняття таких заходів допоможе зберегти природні ресурси та створити більш сталу та екологічно чисту туристичну індустрію.

6. Впровадження освітніх програм: Проведення навчальних заходів, семінарів та курсів для туристичних операторів, готелів та громадськості з питань кліматично-дружних практик та сталого туризму.

Впровадження освітніх програм у сфері сталого туризму та кліматично-дружних практик відіграє важливу роль у збереженні природних ресурсів та створенні сталої туристичної індустрії. Проведення навчальних заходів, семінарів та курсів для туристичних операторів, готелів та громадськості допомагає підвищити свідомість щодо екологічних проблем, які виникають в результаті туризму, та навчає ефективним способам їх вирішення.

Освітні програми можуть охоплювати широкий спектр тем, включаючи зменшення вуглецевого сліду, енергоефективність, використання відновлюваних джерел енергії, управління водними ресурсами, відновлення природних екосистем та багато іншого. Вони також можуть зосереджуватися на важливості взаємодії з місцевими спільнотами та заохоченні розвитку екотуризму.

Навчальні заходи можуть бути організовані у формі лекцій, семінарів, майстер-класів, воркшопів та онлайн курсів. Вони можуть бути спрямовані як на фахівців туристичної галузі, так і на широку громадськість, включаючи туристів та місцевих мешканців. Ці заходи можуть проводитися у співпраці з

університетами, неприбутковими організаціями, урядовими установами та місцевими органами влади.

Одним з ключових аспектів таких програм є практична спрямованість. Учасники навчальних заходів можуть отримати практичні навички та інструменти, необхідні для реалізації сталого туризму у своїй діяльності. Це може включати в себе розробку та впровадження планів сталого розвитку, впровадження зелених технологій, підвищення ефективності використання ресурсів та багато іншого.

Заохочення участі в освітніх програмах може бути здійснено через створення заохочувальних програм та підтримку учасників у формі навчальних грантів, знижок на участь у курсах, а також визнання їх зусиль у формі сертифікатів чи нагород. Важливою складовою таких програм є інформаційна підтримка та розповсюдження результатів досліджень та інновацій у галузі сталого туризму [7].

Загалом, впровадження освітніх програм є важливим інструментом у формуванні свідомої та відповідальної туристичної галузі, спроможної забезпечити збалансований розвиток туризму та збереження природних та культурних ресурсів.

7. Співпраця з міжнародними організаціями: Участь у міжнародних програмах та ініціативах, спрямованих на заохочення сталого розвитку туризму та зменшення впливу на зміну клімату.

Співпраця з міжнародними організаціями у сфері туризму та екології є ключовим чинником у розвитку сталого туризму та збереженні навколишнього середовища. Участь у міжнародних програмах та ініціативах дозволяє країнам та організаціям спільно працювати над спільними проблемами та знаходити ефективні рішення для їх вирішення.

Однією з таких ініціатив є участь в програмах ООН, таких як Глобальний пакт ООН про стале розиток та Збереження навколишнього середовища. Ці програми надають країнам та організаціям можливість спільно працювати над заходами щодо збереження природних ресурсів,

зменшення викидів CO₂ та розвитку сталого туризму. Участь у цих програмах дозволяє обмінюватися досвідом та найкращими практиками з іншими країнами та отримувати підтримку у впровадженні екологічно чистих та сталих рішень у туристичній галузі.

Крім того, співпраця з міжнародними екологічними організаціями, такими як Інтернаціональний союз охорони природи (IUCN) та Greenpeace, може допомогти в реалізації спільних проєктів з охорони природи та збереження біорізноманіття. Ці організації надають фахову експертизу та підтримку у реалізації проєктів з охорони природи та розвитку екотуризму.

Додатково, співпраця з міжнародними галузевими організаціями, такими як Світовий туристичний та торговельний рада (WTTC) та Світова організація туризму (UNWTO), може сприяти розвитку сталого туризму шляхом розробки стандартів та рекомендацій для галузі, підтримки проєктів з розвитку екологічно чистих та екологічно дружніх туристичних маршрутів та послуг [15].

Співпраця з міжнародними організаціями також дозволяє отримати доступ до фінансових ресурсів та грантів для реалізації проєктів у сфері сталого розвитку та екології. Ці ресурси можуть бути використані для розвитку інфраструктури екологічно чистого туризму, проведення навчальних заходів та освітніх кампаній, а також для здійснення наукових досліджень та моніторингу екологічного стану туристичних об'єктів.

Ці приклади демонструють можливості та перспективи для розвитку кліматично-дружного туризму в Україні та можуть слугувати відмінними моделями для наслідування в інших регіонах країни.

Існує також така програма IntelliReefs - це унікальні структури, які відтворюють коралові рифи і створюють нові середовища для морського життя. Програма IntelliReefs визнана як одна з передових ініціатив у сфері охорони морського середовища та сталого розвитку. Шляхом створення унікальних структур, які відтворюють коралові рифи та надають нові середовища для морського життя, IntelliReefs відіграє важливу роль у

збереженні біорізноманітності та привертанні уваги до екологічних проблем. Вони надають туристам можливість взаємодіяти з морськими екосистемами та долучатися до їх охорони. Дослідження показали, що IntelliReefs здатні забезпечувати більшу біорізноманітність, ніж природні рифи, що допомагає досягти цілей сталого розвитку в морських екосистемах.

Створюючи додаткову вертикальну структуру, IntelliReefs збільшує місцеве скупчення риб, що дозволяє гостям зануритися в справжнє підводне товариство. За кілька місяців коралові сади IntelliReef створили життєво важливі домівки для різноманітних морських рослин і тварин, підтримуючи збільшення агрегації риб і природне поселення коралів. Гості зможуть відчутти найексклюзивніше місце для занурення, скеровуючи їх в особисту підводну подорож, яка проведе їх крізь підводні каньйони, колони в римському стилі, гігантські скульптури черепах тощо. Лиття на місці дозволяє швидко та з меншими витратами розгортати великі конструкції. Наноінженерні структури IntelliReef спеціально розроблені, щоб забезпечити домівками для безлічі неймовірних морських істот, таких як восьминоги, корали, губки тощо. Програма IntelliReefs виявляє великий потенціал для наслідування в Україні та інших країнах, що мають морське узбережжя. Шляхом створення штучних коралових рифів та підтримки морських екосистем, IntelliReefs демонструє, як інноваційні підходи можуть допомогти зберегти та відновити природні ресурси. Важливо навчитися використовувати подібні технології для підтримки сталого розвитку туризму та охорони довкілля в Україні, забезпечуючи збалансований підхід до використання природних ресурсів та збереження морського середовища для майбутніх поколінь.

Приклади в Україні

Заклади розміщення:

- Екоготель "Екотель" (м. Львів): готель використовує енергоефективні технології, сортує сміття, пропонує гостям екологічно чисті продукти харчування та організовує екскурсії по екомаршрутах [6].

- Еколодж "Зелена Хата" (Карпатські гори): лодж побудований з екологічно чистих матеріалів, використовує сонячну та вітрову енергію, пропонує гостям заняття з екотуризму та освітні програми з питань охорони довкілля [14].
- ЕкоКемпінг "Круча" (Київська область): кемпінг пропонує гостям проживання в наметах на природі, не використовуючи електрику та інші ресурси. Кемпінг також організовує екозаходи, такі як екскурсії по лісі та збирання сміття [24].

Дестинації:

- Національний природний парк "Шацькі озера" (Волинська область): парк пропонує туристам екомаршрути, екскурсії на човнах, риболовлю, збирання ягід та грибів. Парк також організовує екофестивали та освітні програми з питань охорони довкілля.
- Біосферний заповідник "Асканія-Нова" (Херсонська область): заповідник пропонує туристам екскурсії по степу, сафарі на джипах, спостереження за дикими тваринами. Заповідник також організовує екофестивали та освітні програми з питань охорони довкілля [1].
- Місто "Кам'янець-Подільський" (Хмельницька область): місто пропонує туристам екскурсії по історичному центру, відвідування фортеці, музеїв та інших пам'яток. Місто також організовує фестивали та інші культурні заходи.

Організації:

- Асоціація "Екотуризм України": асоціація об'єднує заклади туризму, які пропонують екологічно чисті послуги. Асоціація також організовує екофестивали, конференції та інші заходи [16].
- Український фонд дикої природи: фонд займається збереженням дикої природи України. Фонд також організовує екоекскурсії, освітні програми та інші заходи [13].

РОЗДІЛ 3. ПОТЕНЦІАЛ ТА ВИКЛИКИ РЕЄСТРУ КДП У ВІДРОДЖЕННІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

3.1. Мотивація українських закладів до участі в реєстрі КДП

Участь у реєстрі КДП може стати джерелом інновацій та підвищення ефективності діяльності українських туристичних закладів. Відкриваючи доступ до сучасних методів та практик у сфері екологічно стійкого туризму, реєстр надає можливість учасникам розвиватися та впроваджувати новаторські підходи до управління діяльністю. При цьому важливо враховувати особливості географічного розташування та специфіку кожного регіону України, щоб розробляти адаптовані стратегії, спрямовані на збереження та використання природних ресурсів відповідно до принципів сталого розвитку.

Потенціал реєстру КДП полягає також у зміцненні міжнародного співробітництва та обміну досвідом між учасниками з різних країн. Залучення до програм співпраці та обміну досвідом може стати стимулом для розвитку туристичного потенціалу України та підвищення її привабливості для іноземних відвідувачів. Така міжнародна співпраця сприяє обміну ідеями та технологіями, а також спільним зусиллям у вирішенні спільних проблем, пов'язаних зі збереженням природи та забезпеченням сталого розвитку туризму [25].

Наступним важливим аспектом участі українських закладів у реєстрі КДП є їхній внесок у зміцнення позицій України на міжнародному туристичному ринку. Посилення своєї присутності в міжнародних мережах та програмах дозволить країні активніше просувати свої туристичні продукти, привертати увагу іноземних туристів та інвесторів, а також розширювати географію та обсяги туристичного потоку до України.

Отже, участь українських закладів у реєстрі КДП може стати ключовим етапом у відродженні та підвищенні конкурентоспроможності національного туристичного сектору на основі принципів сталості та екологічної відповідальності.

Було проведено опитування яке Ініціатива КДП в Україні проводила перед «запуском».

В ньому взяли участь 119 опитаних різного віку та статі. Більшість опитаних це студенти і викладачі різних навчальних закладів.

Були поставлені такі питання де потрібно було покласти оцінку від 1 до 5:

Рис. 3.1 Опитування КДП

На питання з чим пов'язані найгостріші проблеми вашої діяльності в туризмі на даний момент? Більшість опитаних написали, що це через війну та низький попит.

На які питання вкрай важливо звернути увагу для подальшого розвитку туристичної галузі, враховуючи сучасну ситуацію в Україні? Більшість дало відповідь вдосконалення законодавчої бази, залучення інвестицій, моніторинг туризму в країні.

Майже всі опитані підтвердили, що туризм впливає на клімат.

І на питання чи цікаво вам дізнатися як зробити свою професійну діяльність більш сталою, в т.ч. кліматично-дружною? Чи цікаво Вам долучитись до Ініціативи кліматично-дружного туризму в Україні та стати частиною міжнародної мережі? Чи хочете ви отримувати розсилку з актуальними трендами розвитку туризму, анонсами подій і матеріалами щодо кліматично-дружного туризму? Більше 90% опитаних дало відповідь так.

Також учасники опитування написали свої питання до майбутньої конференції та надали побажання та пропозиції до ініціативи кліматично-дружнього туризму в Україні.

Хоча опитані вважають свою попередню діяльність в туризмі досить успішною, наразі вони відзначають значний спад. Головні проблеми вбачають у війні та низькому попиті. Водночас, більшість висловлюють зацікавленість у подальшому розвитку туризму, особливо через вдосконалення законодавства, залучення інвестицій та моніторингу галузі. Інтерес до кліматично-дружнього туризму та бажання отримувати актуальні тренди і матеріали підтверджують потенційну підтримку ініціативи у цій галузі.

На основі наданих відповідей можна зробити декілька висновків про те, як професійна діяльність респондентів впливає на запобігання змінам клімату:

1. Просвітницька діяльність:

- Багато респондентів викладають дисципліни, які спрямовані на підтримку сталого розвитку та вирішення кліматичних проблем.
- Проводять інформаційні кампанії, навчання та тренінги з питань екології та сталого розвитку.

2. Наукові дослідження:

- Деякі учасники займаються науковими дослідженнями кліматичних процесів у містах, розробкою моделей стійкого розвитку територій.
- Розробка і впровадження екологічних проєктів в рамках міжнародних програм.

3. Практичні заходи:

- Екологічне виховання студентів, включаючи ініціативи сортування сміття та його вторинної переробки.
- Проведення екологічних турів, розробка маршрутів для туристів, які дозволяють не використовувати транспорт.
- Впровадження енергоощадних технологій, економія електроенергії.

4. Популяризація та пропаганда:

- Популяризація ідей сталого туризму серед широкого загалу, включаючи екотуризм, агротуризм.

- Проведення акцій з озеленення, очищення водойм, створення екопарків.

5. Інфраструктурні проекти:

- Розробка стратегій розвитку громад, які включають покращення довкілля та впровадження енергоефективних технологій.

- Створення та розвиток екологічних та природоохоронних проєктів, таких як велодоріжки, апсайклінгові парки.

6. Індивідуальні ініціативи:

- Використання екологічних засобів прибирання, відмова від одноразового посуду, утилізація шкідливих побутових речовин.

- Вивчення і впровадження кращих практик екологічного туризму в освітній процес.

Водночас, значна частина респондентів зазначила, що їхня діяльність не запобігає змінам клімату безпосередньо або вплив дуже обмежений. Багато хто визнає, що займаються просвітницькою діяльністю або працюють над екологічними проєктами, але без значного впливу на кліматичні зміни. Це свідчить про усвідомлення обмеженості їхнього впливу та потребу в більш системних і масштабних підходах для ефективного запобігання змінам клімату.

3.2. Кліматична дружність перших реєстрантів з України: досвід як ґрунт для розвитку

Україна, як і багато інших країн світу, стикається з викликами зміни клімату. Наслідки цього явища вже відчущаються по всій країні, у вигляді екстремальних погодних явищ, підвищення рівня моря, та деградації земель.

У відповідь на ці виклики, Україна взяла на себе зобов'язання скоротити викиди парникових газів та адаптуватися до зміни клімату. Одним з ключових кроків у цьому напрямку є реєстрація міст та сіл до програми "Реєстру КДП".

Фрумушика Нова, Зелений Гай, Білгород Дністровський та Лелечин Клин стали першими українськими локаціями, які приєдналися до "Реєстру КДП". Цей крок свідчить про їхню готовність взяти на себе відповідальність за вирішення проблеми зміни клімату та зробити свій внесок у побудову більш стійкого майбутнього.

Ці перші реєстранти вже мають певний досвід роботи з питань клімату. Наприклад, Фрумушика Нова впровадила енергоефективні технології у своїх будівлях, Зелений Гай розвиває систему громадського транспорту, Білгород Дністровський інвестує у відновлювані джерела енергії, а Лелечин Клин проводить кампанії з підвищення обізнаності про зміну клімату.

Цей досвід стане цінною основою для розробки планів кліматичних дій, які кожне з цих міст та сіл має розробити у рамках "Угоди мерів".

Наступним кроком для перших реєстрантів з України є розробка плану кліматичних дій. Цей план має визначити конкретні дії, які будуть вжиті для скорочення викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.

План кліматичних дій має ґрунтуватися на досвіді, який вже мають ці міста та села, а також на результатах аналізу їхніх потреб та можливостей. План має бути амбітним, але й досяжним, та мати чіткий план дій та бюджет.

Для розробки та реалізації планів кліматичних дій перші реєстранти з України можуть отримати підтримку від різних організацій, таких як Програма розвитку ООН, Європейський Союз та Світовий банк.

Реєстрація є важливим кроком на шляху до вирішення проблеми зміни клімату. Перші реєстранти з України вже мають певний досвід роботи з питань клімату, який стане цінною основою для розробки планів кліматичних дій.

Підтримка з боку різних організацій допоможе їм розробити та реалізувати амбітні плани, які сприятимуть скороченню викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.

Кліматична дружність перших реєстрантів з України в реєстрі "Кліматично-дружні подорожі" (КДП) виступає як важливий досвід, що є фундаментом для подальшого розвитку туризму в країні. Перші кроки в напрямку створення екологічно стійких туристичних послуг та інфраструктури свідчать про важливість та потенціал таких ініціатив для туристичного господарства України [44].

Одним із ключових аспектів досвіду перших реєстрантів з України є їхня готовність до впровадження зелених практик та застосування кліматично-дружних технологій у своїй діяльності. Це може включати використання відновлювальних джерел енергії, зменшення викидів CO₂, впровадження екологічно чистих транспортних засобів та інші заходи з мінімізації негативного впливу на довкілля.

Крім того, перші реєстранти з України можуть виступати як приклад для інших учасників галузі, надихаючи їх на впровадження схожих екологічних ініціатив. Це стимулює конкуренцію на ринку туристичних послуг у напрямку збереження довкілля та привертає увагу екологічно свідомих туристів, які активно шукають кліматично дружні варіанти відпочинку.

Крім того, досвід перших реєстрантів може слугувати базою для розробки програм та підтримки з боку уряду та інших зацікавлених сторін. Шляхи підтримки можуть включати фінансові стимули, навчальні програми та консультації з питань сталого розвитку та екологічної стійкості.

У цілому, досвід перших реєстрантів з України у реєстрі КДП є важливим кроком у напрямку створення екологічно стійкої туристичної галузі в країні. Цей досвід слід вивчати, вдосконалювати та розширювати з метою забезпечення сталого розвитку туризму в Україні.

3.3. Виклики участі в реєстрі КДП та пропозиції щодо шляхів їх подолання

Участь у реєстрі КДП відкриває перед учасниками ряд викликів, які потребують уваги та розв'язання. Одним із головних викликів є необхідність адаптації туристичних підприємств та закладів до стандартів та вимог, які встановлені у реєстрі. Це може вимагати значних зусиль і ресурсів для модернізації інфраструктури, впровадження нових технологій та методів управління, а також підготовки персоналу.

Ще одним важливим викликом є фінансові обмеження, з якими можуть стикатися туристичні підприємства, особливо малі та середні. Впровадження кліматично-дружніх практик та технологій може потребувати значних витрат, і не всі підприємства можуть мати достатні ресурси для цього. Тому важливо створити механізми підтримки та фінансування для тих, хто бажає приєднатися до реєстру, але має обмежені можливості [37].

Ще одним викликом є нестабільність та невизначеність в законодавстві та регулюванні у сфері екологічно стійкого туризму. Відсутність чітких правил та стандартів може ускладнити процес впровадження кліматично-дружніх ініціатив та стимулювати неконсистентність у підходах до сталого розвитку.

Щоб подолати ці виклики, необхідно вжити ряду заходів. По-перше, важливо забезпечити доступ до фінансування та інвестицій для туристичних підприємств, що бажають приєднатися до реєстру. Це може включати створення спеціальних фондів або програм підтримки з боку держави або міжнародних організацій.

Крім того, важливо проводити інформаційну та освітню роботу серед туристичних підприємств щодо переваг і можливостей участі у реєстрі КДП. Це допоможе підвищити рівень обізнаності та зацікавленості в цій ініціативі та сприятиме залученню нових учасників.

Також важливо сприяти розвитку та удосконаленню законодавства та регулювань у сфері сталого туризму, щоб створити стабільну та прозору правову базу для розвитку кліматично-дружніх ініціатив.

Загалом, подолання цих викликів вимагатиме спільних зусиль з боку держави, громадськості та приватного сектору. Проте, враховуючи потенціал та важливість реєстру КДП для сталого розвитку туризму, подолання цих викликів буде кроком у напрямку досягнення спільної мети.

Участь у реєстрі КДП дає можливість містам та регіонам України зробити свій внесок у вирішення проблеми зміни клімату. Проте, цей процес може бути складним та потребувати значних зусиль.

Після реєстрації до реєстру містам та регіонам необхідно розробити план кліматичних дій. Цей план має бути амбітним, але й досяжним, та мати чіткий план дій та бюджет.

План кліматичних дій - це документ, який описує, як місто або регіон планує скоротити викиди парникових газів та адаптуватися до зміни клімату. План має включати:

- Аналіз поточних викидів парникових газів та вразливості до зміни клімату
- Цілі щодо скорочення викидів та адаптації
- Заходи, які будуть вжиті для досягнення цих цілей
- Графік реалізації заходів

В Україні існує ряд ресурсів, які можуть допомогти містам та регіонам у розробці планів кліматичних дій. До них належать:

- Національна стратегія зі зміни клімату на період до 2030 року
- Програма розвитку ООН
- Європейський Союз
- Світовий банк

Для розробки ефективного плану кліматичних дій містам та регіонам необхідно:

- Залучити до процесу розробки плану різні зацікавлені сторони, такі як жителі, підприємства, та неурядові організації

- Зібрати дані про поточні викиди парникових газів та вразливість до зміни клімату
- Визначити амбітні, але досяжні цілі щодо скорочення викидів та адаптації
- Розробити план дій, який включає конкретні заходи, графік та бюджет
- Забезпечити фінансування реалізації плану

Ще одним викликом є фінансування.

Реалізація плану кліматичних дій може потребувати значних коштів. Містам та регіонам необхідно буде знайти способи фінансувати свої заходи, такі як:

- Державні гранти
- Приватні інвестиції
- Міжнародна допомога

Навіть якщо містам та регіонам вдасться успішно реалізувати свої плани кліматичних дій, їм також буде необхідно сприяти змінам у поведінці своїх жителів. Це може включати заохочення людей до використання громадського транспорту, енергоефективності та зменшення споживання м'яса.

Пропозиції щодо шляхів подолання викликів

- Створити робочу групу з розробки плану кліматичних дій, яка буде складатися з представників різних зацікавлених сторін
- Провести публічні консультації з жителями та підприємствами
- Залучити експертів з питань зміни клімату та розробки планів дій
- Використовувати чинні ресурси та інструменти
- Співпрацювати з іншими містами та регіонами, які вже розробили плани кліматичних дій

ВИСНОВКИ

Реєстр "Кліматично-дружні подорожі" виявляється не лише інноваційним інструментом, але й потужним каталізатором для відновлення туризму в Україні, спираючись на принципи сталості. Аналіз впливу клімату на туризм, а також взаємовідносин між туризмом і кліматом показує, що розвиток туризму може бути ефективним і прибутковим, лише якщо він здійснюється з урахуванням збереження природних ресурсів та зменшення викидів.

Реєстр сприяє поширенню уявлення про туристичні локації та дестинації, які враховують екологічні аспекти та сприяють збереженню навколишнього середовища. Його учасники мають змогу отримувати підтримку та інструменти для розвитку, що стимулює їхні зусилля в цьому напрямку.

Українські заклади виявляють значний інтерес до участі в реєстрі, що свідчить про готовність галузі пристосуватися до вимог сталого розвитку. Однак, існують певні виклики, такі як фінансові обмеження та недостатня освіченість, які можуть гальмувати їхню участь. Розробка стратегій по вирішенню цих проблем стане ключовим кроком у розвитку туризму в Україні на основі сталості.

Отже, реєстр "Кліматично-дружні подорожі" може стати важливим інструментом відновлення туризму в Україні, пропонуючи ефективні та сталі методи розвитку, спрямовані на збереження середовища та підвищення конкурентоспроможності галузі.

% 8 F /
 %D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D
 0%BE_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0
 %B8%D1%88%D0%BD%D1%94_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5
 %D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5_(Ha_and_Schl
 e i g e r) /
 06%3A_%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2_%D0%BD%D0
 %B0_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%
 B8%D1%88%D0%BD%D1%94_%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%
 D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5 (дата звернення:
 03.05.2024).

6. Готель у Львові. Екотель. URL: <https://hotel-ekotel.lviv.ua/uk> (дата звернення: 17.05.2024).
7. Гранти як інструмент соціального розвитку. Save Ukraine. URL: https://saveukraine.co.ua/?p=16859&utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=20902168995&utm_content=gid|158087113595|aid|686325712273|placement|&utm_term=отримати%20грант&gad_source=1&gclid=Cj0KcQjwudexVhDKARIsAI-GWYUApi98g1Ag-Ln0rBX_yZBnOcPt3OuKHом2Q1RfuBV_qicq7TiJeWkaAkZUEALw_wcV (дата звернення: 01.05.2024).
8. Де на планеті буде найнебезпечніше до 2100 року: опублікована нова карта. Цікавості. URL: <https://cikavosti.com/de-na-planeti-bude-naunebezpechnishe-do-2100-roku-opublikovana-nova-karta/> (дата звернення: 03.05.2024).
9. Детальніше про кліматичну кризу - ЕКОenergy ecolabel. ЕКОenergy ecolabel. URL: <https://www.ekoenergy.org/uk/extras/climate-change/> (дата звернення: 03.05.2024).

10. Дослідження Великий Бар'єрний риф. Суспільне новини - актуальні новини України та світу. URL: <https://suspilne.media/70819-velikij-barernij-rif-vtrativ-polovinu-koraliv-za-cvert-stolitta/> (дата звернення: 01.05.2024).
11. Енергія квантової свідомості. irbis. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bryl4.htm (дата звернення: 30.04.2024).
12. Екологічно-орієнтовані види туризму як стратегічний напрям розвитку галузі в сучасних умовах. Все про туризм. URL: https://ecoaction.org.ua/diynist/energetyka?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwudexBhDKARIsAIGWYUy1_IRfUEeRtbxKEWXOupowbDkGJIPX1QGC484yhKRetLFSFtmXPIaAseUEALw_wcB (дата звернення: 04.05.2024).
13. Екологічний Український фонд дикої природи WWF. URL: <https://wwf.ua/> (дата звернення: 02.05.2024).
14. Еколодж - Приватна садиба котедж на Закарпатті Ukraine. ecolodge. URL: <https://www.ecolodge.com.ua/> (дата звернення: 17.05.2024).
15. Екотуризм. Міжнародна співпраця в галузі туризму URL: <https://turizmo-znavstvo.blogspot.com/2014/04/4.html> (дата звернення: 04.05.2024).
16. Екотуризм України. Uaeta. URL: <http://www.uaeta.net/> (дата звернення: 17.05.2024).
17. Європейський Зелений Курс. Екодія. URL: https://ecoaction.org.ua/ievropejskuj-zelenuj-kurs.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwudexBhDKARIsAIGWYU95zU6Q05ZsT6h0zoSQwkUPkSWWPNbil_3-72GJggZVw4PnIIkK9saAoFAEALw_wcB (дата звернення: 04.05.2024).
18. Засуха спричинила в Європі найбільшу за 40 років овочеву кризу. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2513266-zasuha-spricinila-v-evropi-najbilsu-za-40-rokiv-ovocev-kriзу.html> (дата звернення: 03.05.2024).

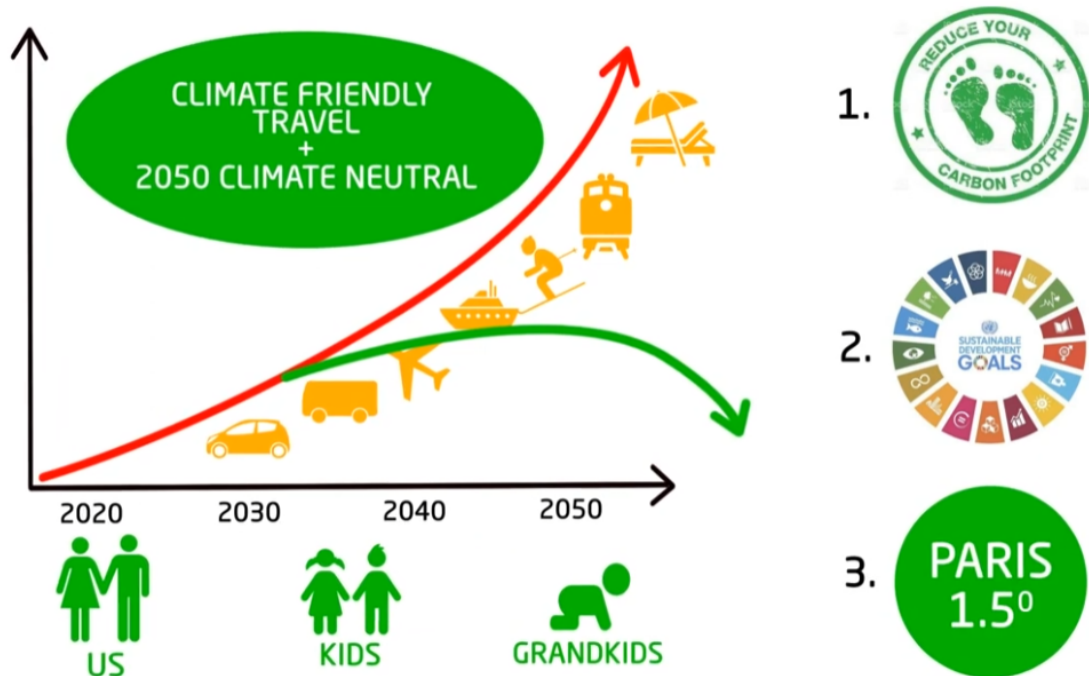
- 19.Збір та аналіз даних. Основні етапи аналітичного дослідження. URL: <https://studfile.net/preview/2398695/page:20/> (дата звернення: 04.05.2024).
- 20.Зміна клімату в Україні та світі: причини, наслідки та рішення для протидії. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/zmina-klimatu-ua-ta-svit.html#:~:text=Третій,острів%20через%20підняття%20рівня%20окану> (дата звернення: 03.05.2024).
- 21.Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-10/dop-climate-final-5_sait.pdf (дата звернення: 02.05.2024).
- 22.Івано-Франківська обласна державна адміністрація - Ініціатива кліматично дружнього туризму в Україні. Головна | Івано-Франківська обласна державна адміністрація. URL: <https://www.if.gov.ua/npras/initsiatyva-klimatychno-druzhnoho-turyzmu-v-ukraini-2> (дата звернення: 03.05.2024).
- 23.Каталог кращих практик молодіжної роботи. Молодіжний працівник. URL: <https://gender.auc.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/katalog-krashhyh-praktyk-molodizhnoyi-roboty-2020-1.pdf> (дата звернення: 02.05.2024).
- 24.Кемпінг Круча. Клуб організаторів. URL: <https://ko.in.ua/places/eco-camping-krucha/> (дата звернення: 17.05.2024).
- 25.Кліматично-дружні подорожі на карті світу. climatefriendly.travel. URL: <https://climatefriendly.travel/resources.php> (дата звернення: 01.05.2024).
- 26.Коралові острови в Австралії під загрозою зникнення. Це може вплинути на морські кордони країни. hromadske.ua. URL: <https://hromadske.ua/posts/koralovi-ostrovi-v-avstraliyi-pid-zagrozoju-zniknennya-ce-mozhe-vplnuti-na-morski-kordoni-krayini> (дата звернення: 10.05.2024).
- 27.Кореновська С. Ураган "Флоренс" досяг узбережжя Північної Кароліни – DW – 14.09.2018. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/ураган->

- флоренс-досяг-узбережжя-північної-кароліни/a-45482630 (дата звернення: 03.05.2024).
28. Лісове господарство світу та України | Тест з географії – «На Урок». Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/test/lisove-gospodarstvo-svitu-ta-ukra-ni-104671.html> (дата звернення: 03.05.2024).
29. Мигаль М. Обвал багатоповерхівки в Маямі: зросла кількість жертв і зниклих безвісти. ГЛАВКОМ. URL: <https://glavcom.ua/news/tragediya-v-mayami-zrosla-kilkist-zhertv-i-zniklih-bezvisti-obvalenoji-bagatopoverhivki--765118.html> (дата звернення: 10.05.2024).
30. Переваги та недоліки електромобіля як екологічно чистого транспорту. Конференції Державного університету «Житомирська політехніка». URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/05/53.pdf> (дата звернення: 04.05.2024).
31. Перегляд вплив кризових явищ на розвиток міжнародного туризму в країнах ЄС. Економіка та суспільство. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1659/1596> (дата звернення: 30.04.2024).
32. План зростання цін на харчування. URL: <https://www.dw.com/uk/zelenij-tizden-u-berlini-ak-vijna-v-ukraini-pidigrivae-cini-na-produkti/a-64454647> (дата звернення: 01.05.2024).
33. Повінь у Венеції 2019 стала найбільшою за 50 років: як виглядає місто. Факти. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20191113-povin-u-venetsiyi-2019-stala-najbilshoyu-za-50-rokiv-yak-vyglyadaye-misto/> (дата звернення: 10.05.2024).
34. Протидія зміні клімату. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/diyalnist/klimat> (дата звернення: 04.05.2024).
35. Точка плавлення: аномальна спека захоплює світ. Mind. URL: <https://mind.ua/publications/20260879-tochka-plavlennya-anomalna-speka->

- zahoplyue-svit-5-galuzej-na-yakih-se-poznachitsya-najbilshe (дата звернення: 03.05.2024).
36. Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/zbirnyk-2015-1.pdf> (дата звернення: 04.05.2024).
37. Туризм та креативні індустрії: сучасні виклики. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/2023/materiali%20konf/13_turizm%20ta%20kreativni%20industrii.pdf (дата звернення: 02.05.2024).
38. Утримати глобальне потепління на прийнятному рівні 1,5°C все ще можливо – науковці. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/utrymaty-globalne-poteplinnia-mozhlyvo.html> (дата звернення: 03.05.2024).
39. Через лісові пожежі в Австралії постраждало майже 3 мільярди тварин. Суспільне Новини. URL: <https://susplne.media/51441-cerez-lisovi-pozezi-v-avstralii-postrazdalo-majze-3-milardi-tvarin/> (дата звернення: 03.05.2024).
40. Чорних носорогів більше немає в Західній Африці - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2011/11/111110_hk_black_rhino (дата звернення: 03.05.2024).
41. Чи безпечно зберігати їжу в пластикових судочках - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c9908k9vqkxo> (дата звернення: 04.05.2024).
42. Шлагвайн Ф. Гірськолижні курорти й зміна клімату – DW – 14.02.2020. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/гірськолижні-курорти-й-зміна-клімату-незабаром-гірські-лижі-лише-для-товстого-гаманця/a-52378486#:~:text=Альтернатива%20гірськолижному%20туризму,буде%20можливим%20через%20підвищення%20температури.> (дата звернення: 01.05.2024).

43. Як туристи шкодять довкіллю планети – порахували вчені. Українська правда. Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/travel/2018/05/10/230821/#:~:text=Туристи%20використовують%20транспорт,%20живуть%20у,планеті,%20порахувала%20міжнародна%20група%20вчених.&text=Дослідження%20опублікували%20в%20журналі%20Nature%20Climate%20Change,%20пише%20Naked%20Science.>
44. Climate Friendly Travel. thesunprogram. URL: https://www.thesunprogram.com/registry?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwltKxBhDMARIsAG8KnqWaODcUFP_Sw3hmFi-azDXtNXRyUPS_sN5mZ60-D1EF7UD-HCiPUzMaAkclEALw_wcB (date of access: 01.05.2024).
45. Irrigation of biomass plantations may globally increase water stress more than climate change. Nature Communications. URL: <https://www.nature.com/articles/s41467-021-21640-3> (date of access: 03.05.2024).
46. Sustainable Tourism Development. Reef Life Foundation. URL: https://www.reeflifefoundation.org/intellireef-ecotourism?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwudexBhDKARIsAIGWYUPfSQ7Oob bqOLD CzWm1u738-okGAjM6Sk_A1IcZ1d2irGymbgBK0kaAkSYEALw_wcB (date of access: 04.05.2024).
47. The Paris Agreement. Unfccc. URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> (date of access: 04.05.2024).
48. THE 17 GOALS Sustainable Development. Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (date of access: 04.05.2024).

ДОДАТКИ

Рис. 2.1 Кліматично-дружні подорожі [44]

Рис. 2.2 Цілі сталого розвитку [48]

Рис. 2.3 Учасники реєстру КДП [25]

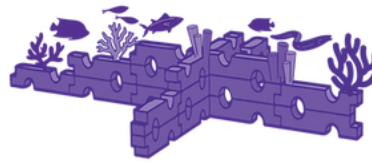

Рис. 2.4 Складові частини Зеленого Курсу [17]

Процвітаючі морські
спільноти

Збільшення морського
біорізноманіття

Безпрецедентний під
водою
Досвід

Швидке
широкомасштабне
розгортання

Унікальний вид

Рис. 2.5 IntelliReefs [46]